

ԾԱԶԻԿ

ՇԱԲԱՐԱՐԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 3. (542)

15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Տեսութիւն

Դեռասան Դօզլէն (Թատերական)

ԹԵՆՈՌ

ՄՈՌՏՈՒՄԱՆ ԷԶԵՐ

Արձազանք (Ոտանաւոր)

ԱՆՓԱՍԻԱՆ-ՍԻՊԻԼ

Տխրամոյց (Նորավէպ)

ՕՆԵԻԿ ԶԻՖԹԷ-ՍԱՐԱՅ

ԴՐՈՂԻԿ

Լուրեր զանազան ու զարմանազան (Ոտանաւոր)

ԱՐԻՍՏՈՂՈՄ

Մղձաւանջ (Քերթուած Ժան Ռիշրէնի)

Թարգմ. ԱՐԱՔՍ

Բժիշկին պատուէրը (Ֆանթէզի)

ՏՕՄԻՆՕ

ՆՈՐԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

Լացերս

Մանտոյին

Ցայգերգ

Գ.

Պաննոդներու վրայ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԵՂԱՐՈՒՆԵՍ

Գրական շարժումը Իտալիոյ մէջ

ՆՐԵԻՍԿ

Մեր հորիզոնէն

Ս.

Գիտութեանց աւանդումը

Ն.

Գիտութիւն

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

Մանկանց առողջապահութիւնը

Բարիզեան գործաւորութիւն

Խոհանոցին մէջ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆՐ

Անատոլոյի երկամուղիները

Առեւտրական լուրեր

ԴԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պատերազմի տեղ զինանագիտութիւն

Մ. Շ.

Նամակ կամ որ եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել

Մ Ի Փ Ա Յ Է Լ Շ Ա Մ Տ Ա Ն Ճ Ե Ա Ն Ի

درعليهده غلطهده قورشونلو خاندنہ نومرو ۷ زاغیک — فرتہسی ادارهسی

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴՄԱՂԻԿԻ

Կալաթա, Քուրեունլու Խան քիւ 7

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“

Kourchoum Han N° 7, Galata, Constantinople.

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԾԱՂԻԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԻԻԿ Է ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԵՍ

Գաշառներու համար	տարեկան	60	դր.
„ „	վեցամսեայ	50	„
Պորտոյ համար	տարեկան	50	դր.
„ „	վեցամսեայ	25	„
Արտատահմանի համար	տարեկան	14	ֆր.
„ „	վեցամսեայ	7	ֆր.

ԶԵՌՔԷ ՀԱՏԸ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅ

Շարաքաքերը Ծաղիկ տասնմեկստի հատուցանել Օրաքերը Ծաղիկի օրէն
բաժանորդներու ոչնեցած պահանջը

Միշտ կողմէ, Շարաքաքերը Ծաղիկ, Օրաքերը Ծաղիկի օրէն գործակալներու
եւ բաժանորդներու վրայ մնացած պահանջները գանձելու հոգը իր վրայ ա-
ռած ըլլալով, կը հրաւիրէ որպէս զի բոլոր, Օրաքերը Ծաղիկի օրէն պարտք
ոչնեցող գործակալները եւ բաժանորդները, փոքրան իրենց պարտքերը վճարել:

Օրաթերթ Ծաղիկի գործակալներէն և բոլոր բաժանորդ-
ներէն կը խնդրուի որ հաճին անմիջապէս հաղորդել մեզ ի-
րենց պարտքին կամ պահանջքին հաշիւը:

Առանց բաժանորդագրի ներդրական բաժանորդագրուելու համար եղած
գրութիւնները նկատողութեան չեն առնուիր:

ԾԱԶԻԿ

ՇԱԲԱՐԱՐԵՐՐ

ԾԱԶԻԿ ԿԱՐ Գ. ՈՒԹԻՆԻ ՊԵՏԻ Ե՛ ՈՒԼՆԵԼ
ԻՐ ԳԵՂԱՅԻՆ ԾԱՍՏԱՆՃԱՆՆԵՐ

16^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԼ 3. (542)

15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1903

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

13 ՓԵՏՐ. 1903

Շարժում մասնաւոր կերպով յիշատակութեան արժանի գործեր մը չկային Ա. Պատրիարքարանի շրջանակին մէջ։ Ինչ որ յատկապէս իր վրայ խօսեցուց եւ թեւեւ տակաւին ատեն մը խօսեցնէ, Պատրիարքարանի առաջին եւ երկրորդ գործակատարներուն հրաժարման առթիւ, առնոց յաջորդները նշանակելու խնդիրն էր, որ, ինչ չափով որ Վարչական Ժողովները կը զբաղեցնէ, այնչափ մըն ալ կը շահագորդէ ամէն անոնք, որոնք Պատրիարքարանի գործերով կը հետաքրքրուին։

Պէտք է ընդունիլ թէ իրաւամբ կարեւոր հարց մըն է Պատրիարքարանի կրկնակ գործակատարներուն անուանումի խնդիրը։ Ամէն ոք գրեթէ ակամայ կը հարցնէ ինքնիրեն, թէ որոնք պիտի կոչուին այդ պաշտօններուն։ Երկրորդ գործակատարի պաշտօնը, առանձին առնելով որքան որ կարեւոր ըլլայ, սակայն բազմաթիւ տեսակի գործակատարի պաշտօնին կենսականութեան հետ, բնական է երկրորդական կարեւորութիւն մը կը ստանայ։ Ամէնուն ծանօթ իրողութիւն մըն է արդէն թէ յաճախ մարդն է որ իր ստանձնած պաշտօնը կը բարձրացնէ։ Արդ, Պատրիարքարանի Ա. գործակատարի պաշտօնն ալ եթէ յանձնուի անձի մը, որ պահանջուած յատկութիւնները իր վրայ խտացուցած ըլլայ, ատով այդ անձը կրնայ իրեն յանձնուած կենսական պաշտօնը ալ աւելի բարձրացնել, մինչդեռ մեր Վարչական Ժողովներուն կողմէ սխալ քայլ մը, ինչ որ ներկայիս անհաւանական կը նկատուի, բոլորովին ներհակ արդիւնք մը յառաջ կը բերէ։ Պատրիարքարանի առաջին գործակատար մը, Պատրիարքարանի Վարչութեան ներկայացուցիչն է ամէն յարաբերական գործերու ատեն. արդ, պէտք է որ այդքան կարեւոր պաշտօն մը ունեցող անձնաւորութիւնը ինքզինքը ներկայացնէ ամէն բանէ առաջ, տէր ըլլայ զարգացած մտքի մը,

կատարելապէս վարժ պաշտօնական տեղեր մտնել ելլելու եւ այդ պաշտօնական տեղերու համարումը արդէն վայելող, պէտք է լաւ հմուտ ըլլայ Թուրքերէնի եւ գէթ միայն Թրանսերէնի, երկրին օրէնքներուն եւ քիչ մըն ալ միջազգային օրէնքներու մասին յստակ գաղափար մը ստացած ըլլայ, ու այս ամէնուն վրայ աւելցնէ նաեւ բոլորովին անբասիր անցեալ մը եւ տայ ամէն վստահութիւն, իր այդ անբասիր կեանքը իր նոր պաշտօնին մէջ ալ շարունակելու։ Վարչութեան Ա. նախագահին եւ վսեմափայլ ատենապետին շրջահայեցութիւնն ու փորձառութիւնը թանկագին գրաւականներէն արդէն, եւ շուտով առիթը պիտի ունենանք Ա. գործակատարի պաշտօնին մէջ հաստատուած տեսնել վերեւ յիշուած յատկութիւններով ու առաքինութիւններով օժտուած անձնաւորութիւն մը։

Պատրիարքարանի Ա. Գործակատարին անուանումի խնդրէն դուրս, շատ բնականաւոր շարժում մը չեղաւ անցնող եօթնեակը։ Ոչ խառն, ոչ ալ Քաղաքական Ժողովները նիստ ունեցան այս շարժում։ Արդէն բարեկենդանի շարժում ալ պատճառ մըն էր որ Պատրիարքարանի բոլոր ժողովները արդիւնաւոր գործունէութիւն մը չունենան։ Խառն ու Քաղաքական Ժողովներուն պէս նիստ չըրաւ Կրօնական Ժողովը ալ։ Հակառակ սակայն բարեկենդանի շարժումն այս նուազ գործունէութեան, կը յուսանք որ Պատրիարքարանի կրօնական իշխանութիւնը արդէն բաւական եռանդուն գործունէութիւն մը կ'ունենայ, մեծ պահոց շարժումներու սեմին վրայ, մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցիները հաւասարապէս օժտելով քարոզչիներով։ Պոստ մէջ ամէն ոք յաճախ առիթը ունեցած է զգոցնելու վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու առատութիւնէն։ Մաղթելի է որ, մայրաքաղաքիս եկեղեցիները Մեծ Պահոց շարժումն ալ առիթը չեն ունենար անոնց սակաւութեանէն զգոցնելու։ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրէն եղած է, առջի օրէն, որպէս զի ամէն եկեղեցի, Մեծ Պահոց շարժումներուն մասնաւոր, ունենայ իր վարդապետ կամ եպիսկոպոս քարոզիչը իր հօտին հոգեւոր

միտքաբանութիւն տալը, հարկաւ, մեր կրօնական իշխանութեան համար սրբազան պարտականութիւն մըն է, որ հիմ է դործ գրուի, ապահովաբար ժողովրդին տակաւ եկեղեցիէն ուժացումին առաջը կ'առնուի։

Ինչպէս այս Մեծ Պահոց օրերուն մեր եկեղեցիները պէտք չէ մնան առանց քարոզչի եւ կամ պէտք է ունենան այնպիսի քարոզիչներ որոնք արժանի ըլլան իրենց կոչումին, այնպէս ալ փափաքելի էր որ մեր վարժարանները ունենան այնպիսի ուսուցիչներ որոնք անկարող չըլլան վարելու իրենց յանձնուած պաշտօնը։ Այս տեսակէտով յայտնի է թէ Ուսումն. Խորհուրդը, վերջին աւարներուն անհրաժեշտ միջոցները կը ջանայ ի գործ դնել եւ զեռ անցած շարժում, պաշտօնի վրայ գտնուող 40 ուսուցիչներու քննութեան արդիւնքը ծանուցուեցաւ, որուն համեմատ անոնցմէ 25ը միայն արժանի գտնուեց եւ ուսուցչական վկայականի։ Մենք կը տարակուսինք այդ 25ին ալ արժանաւորութեանը վրայ, սակայն կենսութեանը որ Ուսումն. Խորհուրդը,—նկատելով որ ատենք ամէն պարագային մէջ պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը, ցորչափ գտնուին Թաղական Խորհուրդներ եւ վարժարանի տեսուչներ, որոնք խնայողութեան նկատումներով արդէն պաշտօնի վրայ գտնուող ապիկարները չհրաժարեցնեն,—պէտք տեսած է ներկայացողներէն ամէնէն քիչ ապիկարներուն վկայական տալ, ատով թերեւս հարկաւորելու Թաղ. Խորհուրդները, որ մնացեալ բացարձակապէս անկարող ուսուցիչները հրաժարեցնեն։ Կը խնդրեմ սակայն թէ այդ 40 ներկայացողներէն զատ, Մայրաքաղաքիս նախակրթարաններուն մէջ կան տակաւին 40է աւելի ոչ վկայեալ ուսուցիչներ, որոնք չեն իսկ բարեհաճած պատահանելու Ուսումն. Խորհուրդի հրաւերին եւ ներկայանալ քննութեան։ Այս կերպով այս վերջիններուն մեծ մասին բացարձակ ապիկարութիւնն ալ հաստատուած կարելի է նկատել եւ տարակույս չունինք որ Պատրիարքարանի Վարչութիւնը, Կազմական Կանոնագրի ուսուցչաց վկայագրին վերաբերեալ յօդուածին գործադրութիւնը պիտի ուզէ ապահովել, առ այդ հարկ եղած հրահանգները տալով Թաղական Խորհուրդներու եւ նախակրթարաններու տեսչութեանց։

ԳՕԳԼԷՆ ԵՐԷՑ

Coquelin Aîné

Սա վերջին մէկ քանի տարիներու շրջանին մէջ, Պոլսեցի գեղարուեստասէրը առիթը ունեցաւ տեսնելու յաջորդաբար, զրեթէ մեծ մասը Եւրոպայի արդի, եւ նշանաւոր գերասաններուն, Մուսէ-Սիւլ-լիէն վերջ, Ռէժանը, յետոյ Ժան Հատինկը, եւ աւելի առաջներ, Ալթուանը եւ Սառա Պլանարը որոնք կարեւոր կայանի մը վերածուին Պոլսը իրենց թատերական tournée-ներու ճամբորդութեան մէջ:

Այս անգամ Գոգլէն էր որ եկաւ անգամ մըն ալ գրաւել մեր քանդակագործը ու ամբողջ շարժումն մը տեւողութեանը միջոցին նորանոր յովուները պատճառել մեզի հինգ տարբեր ներկայացումներով:

* * *

Շատեր Գոգլէնը քննադատած են առարկելով թէ Նոյ դերեր չի ստանձներ եւ միայն անցեալ ու հինցած կեանքի մը փառքովը կ'ապրի: Բայց այս առարկութիւնը, ճշմարտանման ըլլալէ դադրեցաւ երբ Գոգլէն Սիւրանոյ գեղեցիկ գերն ստեղծելով ընդհանուր համակրութեան ու հիացումի առարկայ եղաւ կրկնապէս: Արդէն Գոգլէն, ինքնածին ու ճարտար գերասան, չէ ուղած տկանը կ'ախել երբեք իր չորջր տեղի ունեցող քննադատութեանց եւ շարունակած է ներկայանալ միշտ բնական վրայ իբր Սքաբէն մը, Առկան մը կամ Սկանարէլ մը:

Յրանսական թատրոնի պատմութեան մէջ Գոգլէնի անունը անբաժան պիտի մնայ արգարեւ Մօլիէրէն, որուն բուն անունը զարմանալի զուգահեռութեամբ մը Ժան Պաթիսթ Բօգլէն է արդէն: Երբ առաջին անգամ, դեռ 19 տարեկան, Գոգլէն ներկայացաւ *Le dépit amoureux* խաղին մէջ, այն ատենի քննադատները ճանչցան անոր տաղանդը եւ ճշմարիտ թարգման մը գուշակեցին անոր մէջ Մօլիէրի պատկերացնել ուղած տիպարներուն: Գոգլէն, հաղթեալ հռչակուած, գնահատուած, կը հասնէր մինչեւ Գոմէտի Ֆրանսէզի դուռը ուրկէ ներս մտնելը ալ զժուար չեղաւ իրեն:

Գոգլէն կատարեալ կատակերգակն է այսօր, դիւրաշարժ, սրամիտ, խելացի, նրբամիտ ծագող, իր տիպարին մօրթին մէջ մտնող, արուեստագէտ Գոգլէնը, *Jean qui rit* մը եւ *Jean qui pleure* մը միանգամայն: Երբ նոր դեր մը առնել ուզէ, էն առաջ ներկայացնելիք անձը կ'ուսումնասիրէ, աւելորդ անհրաժեշտներ, անոր կազմուածքը ու խառնուածքը կ'իրաջնէ, անոր թեթեւութիւնները կամ յատկութիւնները կը քննէ, տարօրինակ, շահեկան կողմը կը փնտռէ անոր մէջ եւ այն տտեն կ'ընդունի այդ դերը, կը սորվի եւ երբ բնական վրայ ներկայանայ, հեղինակը պիտի անպատճառ հարցնէ ինքզինքին թէ մի՞ զուցէ իր նկատ

րագրած դիւր Գոգլէնէն ընդօրինակած ըլլայ ինքը:

Որքան նշանաւոր գերասան, նոյնքան ալ լաւ diseur մըն է Գոգլէն: Իր ձայնը զայնակի մը ստեղծաշարժն էր յատկապէս Գոգլէնէն: Գոգլէն, միօրինակ կերպով կատակերգական ու արտայայտիչ: Այն մէկ քանի մօնօլօները զորս արտասանեց հոս, անգուպելի քրքիջներ խելցին հանդիսատեսներէն:

* * *

Բայց դանք իր ներկայացումներուն: Առաջին գիշերը, Բրթի Շանի թատրոնին մէջ, Գոգլէն ներկայացուց *Le gendre de M. Poirier* եւ *Molière's Les précieuses ridicules*. Ին բայց ծանօթ թատերախաղերը: *Le gendre de M. Poirier* խաղը քանիցս ներկայացուած է Բերայի մէջ: Իսկ Մօլիէրի թատերախաղը որ առաջին անգամ ըլլալով կը արուէր, աւելի շահեկան է եւ կը ներկայացնէ այն ատենի կարգ մը զարգացած ու աշխարհիկ կիներ որոնք ինքզինքնին անսուգիւտ, (*Précieuses*) դաւանելու յաւակնութիւնը ունէին, եւ շաբաթը մէկ երկու անգամ կը ժողովէին իրենց ընկերուհիներէն մէկուն տունը որ, անուանի եղած է իր պարունակած պիւր ճանքներովը ու հարստութիւններովը: Հոն է որ այս անսուգիւտ արարածները կը խօսէին, կը վիճէին օրուան խնդիրներուն վրայ, իրենց մարենի լեզուն մշակելու, նրբացնելու միտումով: Դժբաղդաբար, նպատակը անիրականալի կը մնայ, ծագրելի կ'ըլլայ տեղի ունեցած կարգ մը տարօրինակութեանց պատճառաւ:

Ամէն ոք, կեղծիքի ու մեծամիտութեան անձնատուր կ'ըլլայ եւ լեզուն փոխանակ նրբանալու, այնքան կ'ապականուի որ Մօլիէր ձաղկելու համար գրի կ'առնէ այդ գերազանցապէս կատակերգական կեանքը: Այս խաղը միտքս բերաւ մեր այն դասակարգը որ ինքզինքը բարձր կը դաւանի այսօր, հակառակ իր ծիծաղելի կողմերուն ու արգահատելի *dessous*ներուն:

* * *

Երկրորդ գիշերու ան ներկայացուին էր Ալֆօնս Տօտէի *l'Arlésienne* որ ընկերակցութեամբ Նաւայի նուագախումբին, մէկ երկու ժամ ամբողջ հաւաքով համակեց ներկաները: *L'Arlésienne*, Տօտէի մէկ քերթուածն է ուրկէ քաջուած է թատերախաղը, Պիլէի նուագայարդարութեամբ: Տօտէ այս քերթուածին մէջ կը ներկայացնէ գիւղացի մը որ սիրոյ համար կը մեռնի:

Արդարեւ բնի վրայ այսօրինակ նիւթ մը արցունքներ միայն կրնայ խել: Շատեր կուլային այդ գիշեր, ոմանք խաղին առթած հմայքին տակ, ոմանք նուագին տպաւորութեանը տակ:

Սոստովանինք սակայն թէ Բերայի հասարակութիւնը Գոգլէնէն չէր սպասեր այս տեսակ տխուր թատերախաղ մը:

Զորեքշաբթի գիշեր, հանդիսատեսները որոնք նուագ յուղում կը փնտռեն միշտ, աւելի բաղձաթիւ էին Արքա Գօնսթան-թէնի ներկայացման:

Լիւսովիկ Հալէվիի այս գեղեցիկ ու յուզիչ վէպը զոր Հայերէնի թարգմանած է Օր. Եւփիմէ Օտեան, ժամանակակից գրականութեան մէջ առանձնաշատուկ տեղ մը կը գրաւէ: Հալէվի իր այս վէպին շնորհիւն է որ կրցած է անգամ ըլլալ Ֆրանսական Ակադեմիին: Շատեր նուազութեան եղբ մը փնտռած են Արքա Գօնսթանթէնի եւ Օնէի նշանաւոր մէկ գործի: Դարձողագրական մէջ զոր վերջերս այնքան յաջողութեամբ ներկայացուցած էր հոս Հատինկ. բայց եթէ այդ նմանութիւնը իսկապէս կայ, մասնաւորապէս միջին է այն: Այս երկու վէպերուն մէջ նիւթը միևնույն կերպով չէ ներկայացուած ու քննուած: Թատերախաղերուն մէջն ալ նոյն է. Հալէվիի ոճը, աւելի նորը, աւելի երազային ու սրտաշոյղ բան մը ունի, մինչդեռ Օնէ մեկ տրամական պատկերներով խճողած է իր թատերախաղը:

Գոգլէն Արքաի գերին մէջ կատարելապէս աննման էր եւ իրական: Իր շարժում, ձեւերը, իր ձայնը, իր ճարտար խաղացուածքը անքան յաջող էին որ մարդ իր զիմացը ճշմարիտ ու անստղիտ վանական մը ունենալուն պիտի հաւատար, մոռնալով բուն Գոգլէնը որ քիչ մը վերջ, իր Փասքովը պիտի երեւնար մենախօսութիւններն ինքու:

Երկար պիտի ըլլար իւրաքանչիւր գերի մէջ նկարագրել Գոգլէնը. իր արուեստը անքան կատարելութեան հասցուցած է որ Գոգլէնի անունը տալով պէտք է հասկընալ ոչ թէ մէկ Գոգլէն մը, այլ բոլոր այն իրական տիպարները զոր կը ներկայացնէ ինքը, այնքան ճշգրտօրէն ու հաւատարմօրէն:

Գոգլէնի հրդ ներկայացման չկրցայ ներկայ ըլլալ, հետեւաբար չպիտի կրնամ բան մը բնի հոս Ժիւլ Սանտօի *Mlle. de la Seiglière* թատերախաղին վրայ, որ հին խաղ մըն է արդէն եւ չունի միւսներուն շահեկանութիւնը:

Ուրբաթ գիշեր, կանուխէն տեղս գրաւած էի, անքան կը փափաքէի տեսնել Գոգլէնը Սկանարէլի գերին մէջ: Մօլիէրի այս թատերախաղը, *Le médecin malgré lui*, չափազանց կատակերգական ու հեաքաբերական պատմութիւնն է այն ատենի բժիշկներուն որոնք չեն գիտեր անգամ թէ ո՞ր կողմն է սիրտը. բնական վրայ բժիշկը Սկանարէլն էր, զոր Գոգլէն ներկայացուց իր արուեստին բոլոր նրբութեամբ ու կատարելութեամբ: Որահը ծափահարութեանց տարախին տակ կը զգրդէր ամբողջ եւ կրնանք բնի թէ Գոգլէնի եւ ոչ մէկ ներկայացման այսքան *ovation* եղաւ:

Այսպէս, հռչակաւոր գերասան, հինգ գիշեր շարունակ, Բերայի բոլոր թատերասերները իր տաղանդին հմայքին տակ պահելէ վերջ, մականցաւ Պոլսէն, գեղեցիկ ու անմոռանալի յիշատակ մը ձգելով հոս:

ԹէնՕՌ

Մոռոնիս Էջեր

Տ Խ Ր Ա Ն Ո Յ Շ

(Ն Ո Ր Ա Վ Է Պ)

ՏՕՄԻՆՈՒՆ

«Նորեւո Քաւին»ին հետ, զոր պատր կը բանայ «Ծաղիկ», կը մտածենք որ հարկ է անցնելին ալ դառնալ երբեմն, եւ սրտեղ, զգնել ու վերսին հրատարակել մեր գրա-կանութենէն գեղեցիկ «Մոռոնիս Էջեր»:

Որոշում ենք այն բովանդակութեան մեր ընտրութիւնն ընել անխտրաբար, բանաստեղծական, խմբագրական, բանաստեղծական ու նկարագրական նիւթերէն հաւասարապէս տանելով, ճշտակաւ, հմտաբար ու սիրուն, վերեւեւեւ իրաւամբ արժանի հաստատման, եւ հրատարակել զանոնք իրենց բացարձակ խելարեամբք, առանց ստուրկէ մ'անգամ փոխելու կեղծականներու անկէն զորոքած ենք, ձեռքն ու լեզուին մէջ:

Ազգական ենք որ մեր «Մոռոնիս Էջեր»ը մտնաւու հետեւեւեւեւեւ ու հա-նդով պիտի կարգացունք, եւ խառն ու բազմազան մտնաւու ալ ուսումնասիրելու շատ շահեկան նիւթեր պիտի հայրապենք:

Ա Ր Զ Ա Գ Ա Ն Գ

— Թէ մանուկ չեմ, ո՛վ արձագանգ, ի՞նչ եմ արդ...
— Մարդ...
— Մարդկան ճակտին ի բրնէ ի՞նչ գրուեցաւ...
— Յաւ...
— Մեր հոգւոյն մէջ ի՞նչ գրեցիք պատր յոյժ...
— Ո՛յժ...
— Ի՞նչ կը ըսեն չարք մեր ճակտին անգամուր...
— Մա՛ր...
— Ո՛րքան ճեւեռ յերկրի մեր խաղն ու երկն...
— Բի՛շ...
— Ի՞նչ կը բաղեմ մեզ ի մեր մէն հալալալ...
— Ի՛նչ...
— Սասանն ի՞նչ բան կը զրկէ մեզ դրժխէն...
— Բէ՛ն...
— Ե՛րբ կը ցնդին յոյժ եւ երազ մեր ճեւեռ...
— Վա՛րդ...
— Կա՛յ բան մ'որ գայ մեր պարտաւոր մեր յոյժ...
— Սէ՛ր...
— Ձերդ գանձ սիրոյ մեզ ի՞նչ տրամ է երկին...
— Կի՛ն...
— Կրնամք սակայն միտ վստահիլ մեզ կրնո՞ք...
— Ո՛չ...
— Յանախ ի մեզ ի՞նչ կը դառնայ սերն անբախտ...
— Ա՛խ...
— Ի՞նչ բան լընու այդ ախտն ի սիրն հեզ մարդոյն...
— Թո՛յն...
— Ե՛րբ կը հասնի այդ դառն ախտին դեղն՝ անուշ...
— Ո՛ւշ...
— Ի՞նչ կը գտնէ մարդ՝ երբ անձն յար յայտ...
— Մա՛հ...
— Պիտի կրե՞մ եւ ալ կենաց բեռն ազգու...
— Դո՛ւ...
— Ի՞նչ ընեմ երբ թռչին յոյժեւ անպատկառ...
— Լա՛ց...
— Ո՛վ պիտի յայտնի սխառնունջ ողբ ու վայել...
— Ե՛ս...
— Պիտի՞նք ցամքին իմ արտաւոր յորդանոս...
— Հո՛ւ...
— Ո՛ր պիտի երթայ մահուամբ՝ հոգիս անբախտ...
— Վե՛ր...
— Ո՛վ պիտի անդ միտքարէ իմ վե՛ր...
— Տէ՛ր:

Ա.Ա.ՓԱՍՏԱՆ

— Առնալիս մէջ զո՞վ մանուկ կոչել է մարդ...
— Մարդ...
— Այդ մեծ մանկան ի՞նչ խաղալիք տրուեցաւ...
— Յաւ...
— Ի՞նչ է որ խոյս կու տայ սրտէն մեր վայել...
— Ո՛յժ...
— Մեր ճակտն ո՞վ կը թողու սուրք եւ անուշ...
— Մա՛ր...
— Կա՛յ հոգեւոր մեզ սակայն ցաւոյ անգամ...
— Բի՛շ...
— Ի՞նչ բան պէ՛տ է արհամարհենք անգամուր...
— Ի՛նչ...
— Ի՞նչ կը ճառեն մեզ բեմերու բարձրագոյն...
— Բէ՛ն...
— Առանց յոյժ մեզ կը մեռնի՞մք անպատկառ...
— Վա՛րդ...
— Կա՛յ բան մ'որ գայ մարդ միտքին մեր յոյժ...
— Սէ՛ր...
— Այդ սիրոյ մէջ ո՞վ վիտէ կըրամ է կրկին...
— Կի՛ն...
— Լաւ ճանչցած են երբեք հոգին արք կրնո՞ք...
— Ո՛չ...
— Ի՞նչ կ'անուանենք մեզ այդ սիրոյ անգամ ախտ...
— Բա՛խտ...
— Ի՞նչ կը խառնեն մարդիկ այդ խօս եղանակոյն...
— Թո՛յն...
— Կրնամք վստահիլ լայն զայն սրտէն մեր անուշ...
— Ո՛ւշ...
— Ո՛վ կը խոցէ զիս թէ սրտէս չունիմ ան...
— Մա՛հ...
— Այդ կրկն գեմ պիտի մընամ միտք արքուն...
— Դո՛ւ...
— Կա՛յ բան մ'անմիտ երբեք հոգիս է ճեւեռ...
— Լա՛ց...
— Ո՛վ պիտի լայ երբ կ'աքին ցողի աչքերս...
— Ե՛ս...
— Պիտի պարզի՞ երբեք կ'անգամ մեր գանգ...
— Հո՛ւ...
— Ո՛ր վստահիլ կը հիւժին մեր հեզ բեւեր...
— Վե՛ր...
— Ո՛վ է որ միտ կը չարչարէ մեր սրտեր...
— Տէ՛ր...:

Ս.Պ.Պ.Ս.

Դպրոցականի տարիքէն անհանդարտ բնավորութիւն մը ունեցած էր Սէրջօ Սեդրակեան, փարթաթ թաղականի մը միակ շփացած տղան: Լեզվէն ալ իր աղուոր, մաքուր ու ուղիղ գէմքն ալ արդէն թողիչ ու անխնայ բան մը ու-նէր:

Դպրոցական կապանքներէն արձակ-ուած, Սէրջօ իր հօրը վաճառատունը կ'եր-թեւեկէ, ուր չուտով իր դարձն եւ ու-չիմ բնավորութեամբ կարող կ'ըլլայ զիրք մը բռնել: Վաճառատուն կեանքն ալ սա-կայն չի կրնար ամբողջովին գոհացնել իր սրտի ու հոգիի կեանքը: Սէրջօ, գրեթէ միշտ իր պարապ ժամերուն, իրենց տան երկանիւ կառքը—միակ բանը՝ բոլոր սեր-տիւ կապուած է—կը վարէ, ծագիկ մը անցուցած միշտ իր լամբակին վրայ ու իր նախկին զուարթուն անխորթութեանը տեղ մտածկոտ ու կէս արտուած ժպիտ մը ունենալով իր գիւթող ու ցոյցիկ գէմ-քին վրայ: Երկանիւով իր անցքը բոլոր ակնարկները իրեն կը քաշէ եւ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ մըն է որ կանացի ակնարկները վրէժը կը դիտեն: Ինքը կը զգայ այդ ակնարկները, ոչ մէկը կ'ար-համարէ անոնց, առնուին կը յատի ու-չով, կ'ընտաւի, կը խուզարկէ անոնց խորքը, կ'արձեւ լողալ ու գնդով անոնց կոպտոյտին կամ թխալիքին մէջ: Մէկ քանի պզտիկ սիրարանութիւններ միայն ունե-ցած է, մէկ քանի խօս ու թոյլ համարյա-նելով ծագկոտած:

Անտառին մէջը նեղ ու ձիգ վայրէջէ մը դահաւէժ կը սուրար երկանիւր՝ ուր Սէրջօ ու տիկին Սեդրակեան քով քովի նստած կը խօսակցէին արագ ու անխորթ: Ձին գլուխը առած կ'երթար անտառին կուռ ծառերուն մէջէն որոնք անտարբեր ու անքթիթ կը ցցուէին իրենց չորս դին, իրիկուան արդէն իջած մութը չեղտելով: Ծառան ու ծով անցան կովի կառքերու քովէն, ուր ոտքերնին կախ, կ'ենեւ ու մարդիկ, ընկողմանած կ'երգէին յուշիկ, զուարթ: Բիշ մը անդին զոյգ մը՝ որ քով քովի կը քայլէր յամրաքայլ, իրիկուան զո-վութենէն ու լճացող ստուերներէն ախոր-ժանքով որորուելով կ'արձեւ:

— Գիտե՞ս, բաւ յանկարծ Տիկին Ար-մաթեան, անոնցմէ բաւական հեռանալէ եւ կողմնակի ծառուղիի մը մէջ յեղադառ-նալէ ետքը, ասոնց համար ժողովուրդը կարգ մը բաներ կը զուրգէ կոր: չիտակը եւ չեմ ուղեր հաւատք բնծայել այդ բաւ-բասանքներուն: Մանաւանդ որ ազգական ալ են:

— Ժողովուրդին մէջ պարտած զրոյց-ներուն չատ կարեւորութիւն տալ չ'ար-

ժեր, Տիկին վրայ բերաւ Սէրչօ, ինչու որ անոր համար չկայ մէկը որ ազէկ ըլլայ: Ամէն բան իր գէշ կողմէն կը նկատէ ան, նոյն իսկ եթէ մազի չափ գէշ բան չըլլայ անոր մէջ:

— Իրաւ է, ըսաւ Տիկինը մտախոհ ու աչքերը վայրահակ:

Քիչ մըն ալ գացին ու սովորական ճամբէն շնորհով, աւելի երկար ու աւելի ամառի ծառուղի մը բռնեցին:

— Դեռ կանուխ է, ըսաւ Սէրչօ, կըրնանք երկար պտոյտ մը բնել:

Տիկինը պատասխան չտուաւ:

Լուռ ու մունջ բաւական ընթանալէ ետքը, երկուսիւր յանկարծ կանգ առաւ ձիուն քիչ մը հանգիստ առաւ համար: Շունչ առած ատեն ուժգին կը հեւար ան եւ երկուսիւր անոր հեւքին հետ կը շարժէր համաշափ:

Տիկին Արմաթեան մէկէն, թմրութենէ մը արթնցածի պէս, նայուածքը Սէրչօին յանց ու անխուղ երեւոյթով մը բաւաւ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Պրն. Սեդրակեան, չէ՞ք կարծեր որ չար լեզուները մեզի բամբասեն, երբ այսպէս մինակ տեսնեն մեզ, անտառին խորը:

— Ատոր տարակոյս չկայ, պատասխատեց Սէրչօ. բայց դուք ալ խոստովանեցէք որ այս պարագային ալ ոչ նուազ անիրաւ պիտի ըլլային:

— Բարեկամս, ի՞նչ կը կարծէք որ ըսեն մեզի նկատմամբ, աւելցուց Տիկինը, թաքուն հաճոյք մը զգալով կարծես զայն զլորելու խոստովանութեան մը մէջ՝ ուր այնքան կը վախնար սակայն ինք ինչնալէ:

— Ի՞նչ գիտնամ, պատասխանեց յանկարծակի կարմրելով Սէրչօ՝ որուն աչքերուն մէջ շողիւն մը շանթեց: Բնաւ չար լեզու եղած չեմ որ գիտնամ: Միայն թէ, չարունակեց, իր հուրվառ փոխ մէջ առնելով անոր թուրքէն առկախ ձեռքը, եւ հետզհետէ մղուելով իր անհանգարտ ու յանգզող բնաւորութենէն, քիչ մըն ալ հարցումին թերասքող նշանակութենէն քաջալերուած, որ յառաջընթաց մըն էր թերեւս աւելի մտերիմ յայտնութիւններու, կրնայ ըլլալ որ ըսեն թէ . . . իրար կը համարուենք:

— Օ՜հ, ըրաւ մէկէն Տիկին Էլիզա, ուզելով ձեռքը ետ քաշել եւ ամչկոտ, թեթեւ շառագունում մը զգալով այտերուն վրայ:

Բայց Սեդրակեան չթողոյց անոր ձեռքը եւ վրդուլած, գերագոգուած, ամէն բան մոռցաւ ու գէպի անոր ուսին վրայ ծռելով, ըսաւ ականջէն մեղմիւ:

— Եթէ կ'ուզէք որ, Տիկին, դուր տեղը չբամբասուինք, եկէք իրար համբուրենք, եղբայրական, պղատոնական համբոյրով մը . . .

Ըսելը ու ընելը մէկ եղաւ, ճշտիւ այն պահուն երբ Տիկինը թուլցած, աչքերը կը փակէր, գողութիւն ընող կատուի մը պէս, չորս զին շտեմնելու համար կարծես. եւ ձեռքովը, թեթեւ, յոյժ շարժում մը կը գծէր օդին մէջ, կարծես վերջին խղճահարութիւնները վանելու համար իր տեսողութեանը առջեւէն: Եւ այդ խուսափուկ ու անճշմարտանման վարկենին զգաց Սէրչօ որ անոր վարդ չրթունքը իր անձնատուրութիւնը կը մատուցէր, աննշարեւի, ջլածիկ, սարսափի կծկումով մը փոխարինելով իր բոցեղ ու սիրաշուրթն համբոյրը:

Երբ աչքերը բացաւ, անանկ նայուածք մը նետեց Սէրչօին որ, յանգիմանութենէ մը աւելի, երախտագիտական արտայայտութիւն մը ունէր իր պարտ քթթուսին մէջ, եւ Սէրչօ իր նախընծայ չիթթութիւնը ծածկելու համար, սկսաւ անխնայ մտրակել ձին որ սրարչաւ թոցոց կառքը:

Քիչ վերջը դուրս նետուեցան անտառէն ու մտան գեղը՝ ուր գեղացիք ու հիւրեր, սրճարաններուն մէջը նստած էին եւ կամ լայն հրապարակին վրայ կը պըտտկէին:

Երբ միս մինակ սնցան, նորէն բամբասուեցան: Բայց այս անգամ իրաւամբ:

Տիկին Արմաթեան, ատենով, գրեթէ տասներեք տարեկանին, արեւց ու հարուստ գաւառացիի մը հետ ամուսնացած՝ խիստ գեղեցիկ կին մըն էր, գեղեցկութիւն մը՝ որ, այսօր, քսանըվեց տարի ետքը, երբ ալ մօտ էր իր թարմութեանը նուազումին, մեծ խնամքներու ու ծայրայեղ պշտոտութեան մը շնորհիւ կը յամենար տակաւին իր սովորապէս ողորկ ու փայլուն զէմքին՝ փափկանուրբ մորթին վրայ փոթի սարսուռն ստուերներ կ'ալեծփէին, մշտնջենապէս առոյգ ու բոցավառ նայուածքին տակ: Իր յաղթ ու կենդ իրանը, իր սէգ քալուածքը ու դիւրաթեք շարժումները, գրեթէ ապշութիւն կը պատճառէին, երբ իր ամուսնացած աղջկան ու պզտիկ թոռնիկին հետ փողոց կ'իջնէր:

Տիկին Արմաթեան, կճող հակապատկեր մը կը ներկայացնէր առջի օրէն իր ամուսնոյն հետ: Առջի ատենները, դեռափրթիթ ու անփոյթ աղջկան անգիտակցութեան ու ինքնամոռացումի հանդարտ ու մրկակալութիւն տարիներէն ետքը, յանկարծ բղիտացող հրաբուխի մը նման վայելելու, ապրելու խանդոտ, հուրքոտ ըղձանքովը բռնկած, հետեւած էր էրկանը աստիճանական քայքայումին, որ ինքն ալ իր կարգին, անտարբեր հանդիսատես մը կը դառնար անոր նոր արթնցող ու չնշտուող, հոգիի ու սրտի թեւաբախումներուն: Հրայրքոտ բաղձալքներ կը թօթվէին միշտ էութիւնը անոր՝ որ քսան տարի շարունակ գիտցած էր տոկալ ու զիմադրել ամէն կերպ փորձութիւններու: Ամէն սիրայայտութեան, անտարբեր ու

խիղախ կը դիմակայէր որպէս կանոնաւոր յարձակումի մը, ներսէն պառակտած ըլլալով հանդերձ հակառակ զգացումներու ջլատող ընդհարումովը: Բայց այս անգամ երբ Սեդրակեանի խոր ու թուրիչ նայուածքին հանդիպեցաւ, երբ անոր խօսուածքը՝ մեղրոտ ու բարախուն լսեց, երբ վէտվէտող նժոյգի մը պէս անոր եփուն էութեանը հետ չփոխիլը զգաց, վախցաւ ինքզինքէն, հասկցաւ որ զիմանալու կարողութիւնը պիտի չունենար ալ, եւ յարձակումն ալ սովորականէն աւելի խիստ պայմաններու տակ պիտի ըլլար:

Արմաթեան էֆ. սողին Սէտլի խահուէն՝ ըստ սովորութեան նարտի անվերջանալի բարթիներու մէջ սուղած էր, երբ Տիկինը ու Սէրչօ երկուսիւրով անցան սրճարանին առջեւէն ուր Տիկին Արմաթեան չկրցաւ լուրջ ու յեղաղէպ կարմրութիւն մը զսպել այս անգամ ժամագրած էին: Էլ վայրի ճամբան բռնեցին: Ծամրան բնաւ չկրցան խօսիլ իրարու հետ: Բազ խումը անխուսափելի էր եւ կըզգային այդ բանը: Մարդ չկար հոն: Օրը երեքշաբթի էր: Կառքէն իջան եւ ձին առաւ կերով ծառի մը կապեցին: Խուռացող մացառուտներուն մէջէն քալելով ճամբայ ինչ կան դէպի Խաչ Յունաց, ուր չկրցան հասնիլ երբեք:

Պզտիկ ու խիտ ծառուտի մը մէջ տապարով բոլորածեւ քացուած պզտիկ խորշ մը գտան, ուր առջի օրը, երկուշաբթի, սարքուած լեռնական խնջոյքի մը հետքերը կը սլքտային. մարած խարոյկներ, քարերով յօրինուած անպատրաստից կրակարաններ, ոստրէի կեղեւներ, եւն: Հոն ուղեցին մնալ քիչ մը հանգչելու համար:

Եւ երբ ժամը վերջը, ձին մտրակի շաշող հարուածներու տակ, խորտուրոտ դարահետներու ու թաւուտներու մէջէն, երկանիւր վտանգաւոր ոստու մնելով կը թռցնէր, երկուքին համար ալ առանց հաճոյքի չէր կրնար ըլլալ իրենց մարմինները ցցող, ծեծող, թթորող այդ խօլ ու տատանուտ վազքը, իրենց էութիւններուն խելայեղ, սիրարբոյի, հեշտոտ թթուութեան քէն ու գիրկնդիտանումն ետքը:

Տիկինը իր առաջին ու միակ յանդանքին, ցաւագին ու զղջացող ալորումին ու ինկած արժանապատուութեանը մոռացումը կ'ուզէր գտնել այդ ցատկոտան, ու վէտվէտող ցնցումներուն մէջը, որպէս Սէրչօ՝ որ հիմա յափրացումէն անմիջապէս վերջը, յստակ կերպով կը դատորոշէր, ինքիրմէն ելած Էլիզային հետզհետէ աւելի կախ, աւելի քայքայուած ու խուսափուկ դիմագծութիւններ՝ որոնք մօտալուտ ձերբութիւն մը կը մատնէին եւ իր անխնայ հարուածներուն ու չուտուպինդ, հեւքոտ վազքին մէջ կ'ուզէր խղցել իր առաջին վայելքն ու ալ ճանչցուած, համայնգորկ անծանօթէն ծնած նողկանքի տեսակ մը սեղմող զգացում՝ որ ամէն զղջացուած բանի պէս տխուր, տխուր, բայց անուշ ալ էր միայն գոմարն:

ՕՆՆԻԿ ԶԻՖԹԷ-ՍԱՐԱՑ

ՔՐՈՇԻԿ

ԼՈՒՐԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆ

ՈՒ ԶԱՐԽԱՆԱԶԱՆ

Երբ զիս ողջունեց լոյսն սուսաւորուն
 Կեանքի հեշտանքով արշիւն ու ժպտուն,
 Հոգւով բանաստեղծ, մտքով իմաստուն,
 Թողունք իսկուսի քառալորի իմ տուն,
 Եւ — չըլլայ որ զիս կոչեն ինքնազով —
 Գրքանիկադրի արժանի փառքով,
 Մաղիկի յատուկ եռաձի կառքով,
 Երեք ձիերն ալ լրծուած քովէ քով,
 Որոնք սուրբ յին արագ իրեն կով,
 Սէգ կառավարին ձեռքի պիտի փոխով
 Վարուած, փոշեփառ ամպերու մէջէն,
 Մինչ անցորդք քաշուին մեկդի, շունք հաշին,
 Կը հասնիմ սրբահին սյն ճոխ ու շքեղ
 Ուր ամէն բան, շնորհ, ճաշակ, ոսկի, գեղ,
 Պերճանքն ու փայլը կը յատկանշեն
 Շաքաթաթերթին ջոջ ու հոյաշեն,
 Որուն ընթերցողք հիւսիսն է, կան պատկառ...
 ..Եւ, ձեռքս Հայկունի հոտաւէտ սիկառ,
 Բովըս՝ մերժեալ ձեռագրոց սակառ,
 Ոսկի գրքիս ալ մեկնին կարկառ,
 — Մինչ դիմաց եկեր երկու գրքաշար
 Կ'ուզեն շարելիք նիւթերու պաշար —
 Կ'սկսիմ, սքովս սյնքան անուշ յար,
 Լուրերս տաղել հոս մարգարտաշար:

~~~~~

Քաղաքաժողովն ի Պայքեհներ,
 Ձեռամբ դիւանին իր օրինատեր,
 Թըւելով արարքն անգեպ, անպատշաճ
 Տէր Ղեւնդ անուի տոհմն, աննըւած
 Քաջանային որ սյնքան անհաշտ ճոխ,
 Ա. փոխանորդի կը վարէ պաշտօն,
 Խնդրեր է որ շուտ դադարեցուցուի նա,
 Եւ անոր տեղ մէկ ուրիշ քաջանայ,
 Վարքով ու բարքով սիրուած, Տ. Մուշեղ,
 Կարգուի, որ գործերն ընթանան անշեղ:

~~~~~

Հեղեկ բարեկամ աղքատաց, որոց,
 Արտին մէջ անշեղ գրթութեան հուր, բոց,
 Որքան լուրջ կըղեր, նշնքան ալ ժիր այր
 Տ. Վարդապետին Մարգարեան Տիրոյր,
 Ս. Պատրիարք Հայրն, յատուկ կոնդակով
 — Իբր գնահատող, արդար ջատագով —
 Արտօնութիւն է շնորհէր հոս ու հոն
 Մանկապարտի կրել ծաղիկայ փիլին:

~~~~~

Նիկոմիդիայէն, Օրթագիւղ Բաղար,
 Թաղական Խորհուրդը, երկու հազար
 Թրթեհիկ տունի հաւարք (Ֆիտան),
 Պոլիս զրկեր է որ բաշխեն ու տան,
 Գաւառներու մէջ՝ յուսով պատարուն
 Դերամ մըշակող աղայիններուն:

~~~~~

Յերեկէն վերջը, անցեալ կիրակի
 Թատրոնը տար էր, առանց կրօնի,
 Բերա, Գոհգօրաւ, որքանք բոլոր
 Պէն ու մօրուքով սիրուն, մեղմնոր,
 Գրող, կարգադր, խմբագիր, անօրէն,
 — Շատերն անկուտի խնտ հաւանօրէն —
 Ոմանք Տրիւմֆին, այլք մուսայից թու,
 Գրքաւած էին օթեակի, թիկնաթու,
 Հետերին բերած մայր ու մօրաքոյր...
 — Երբոր առաջին բացին վարդապար,
 Համակիր, երկուսն հոծ հանդիսականք

Ընդստ շարժումով աւին իսկոյն կանգ,
 Ու բոլոր ձեռքեր տենդատ, անհամեր,
 Իրար բաղխելով թնդացին ծափեր
 — Դերասանական խումբին նորակազմ,
 Անդամներն՝ համակ խանդ, enthousiasme,
 Երեւան եկան ետեւէ ետեւ
 Եւ գերեզման մէջ, կարճ, երկարատեւ,
 Ձեւերով ճարտար, շարժումով թեթեւ
 Տիկնայք, թուշունի նման փափկաթեւ,
 Խօսուածքով, շնչով ալ վարժ ու ճարպիկ,
 Արք ալ ուստոսուն, աշխոյժ վերդ կապիկ,
 Փոփոխելով միշտ գէմք, ձայն ու շապիկ,
 Ամբողջ երեք ժամ կարճ բոլորովին,
 Ներկայից հաճոյք վայելել տրին:
 Feu Toupinel և Տամիզերինի թէնոր,
 Երկու խողերն ալ, թէ սիրուն, թէ՛ նոր,
 Թրքերէն լեզուով թարգմանուած, յարմար
 Կրտսերն էր մեր թատրոնին համար,
 Եւ ես կը յուսամ ու կը մտադրեմ յար
 Որ Պոլսէն մինչեւ Մուսուլ Չորհումար
 Ներկայացուն շատ, անթիւ, անհամար
 Անդամներ, այնպէս՝ որ կրկնատուար
 Հաշուով բռնելին այն մեծադուամար
 Հաշտիթներն որոնք անոր մէն pageին,
 Դերասաններուն՝ պիտի խնամ բաժին:
 — Այս կերակի ալ Բ. Ներկայացում,
 Պիտի տան Խաղը, հեշտ իրարանցում
 Հաճոյք աղբիւր բնութիւնն ունի,
 Le parfum գաւեշան է սյն, անուանի:

~~~~~

Կրօնաւորի դէմք աղնրական,
 Գանիկէան Ներսէս վարդ. (Սրտական),
 Իրեն բանասէր ծանօթ մտնուածի,
 Որուն համար է, կ'ընեն, հիւանդ,
 Գոհ ենք լրելով որ յար քաջառողջ,
 Իր կարողութիւնն ու եռանդն ամբողջ
 Ս. Եկեղեցւոյն և մեր համայնքին
 Կը ներկէ միշտ սիրով խնդապին:

~~~~~

Պէնճիկի մէջ — պարկեշտի՛կ տեղեր —
 Սովորութիւն մը մուտ գտեր է եղեր
 Ամէն կիրակի առաւել, չորս հինգ ժամ,
 Ժողովուրդն որպէս զի յաճախէ ժամ,
 Որոշեր են որ սրճարանը ամէն
 Իրենց դռները փակեն ու դառնեն...
 — Պատարագէն ետք, սուրճ, առատ գինի
 Կը խմեն եղեր արք առաքելին:

~~~~~

Անցեալ Դեկտեմբերի մէջ, ո՛չ սակաւ
 Անձինք մեծ սրտիւ և կամ... քրտակաւ,
 Հիւանդանոցի կոչին՝ խուռներամ
 Փութացած էին նըւիրել գրքամ:
 Օրթութիւնը մէջ ամէն, ցիր ցան,
 Անոց անուններն հրատարակուեցան:
 Նախորդ ցանկերուն մէջի ջոջ աղանց
 Անուններն յիշել հոս կ'ընեմ ես զանց,
 Միայն փափաքիմ յանդերով կրկին
 Պատմութիւնն ընել լսկ երրորդ ցանկին,
 Որուն մէջ հայեր, ոչ նուազ հարազատ,
 Ոսկի կամ արծաթ սին գրքամէ զատ,
 Զանազան տեսակ, աւարկայ, պարէն,
 Գոյք, նիւթ ու կերպաս, հինէն ու նորէն,
 Միշտ աղնրաւար, գրթաթիւրքէն,
 Հիւանդանոցին ձրին տըւեր են:
 — Արեւսամ բաշա Բարթող, 10 զամբիւղ
 Եղիպտական բրինձ (և ո՛չ յարգի շիւղ.)
 Շէքերճեան Արթին աղան, նըրա... միտ,
 Ըստ սովորութեան, 60 քաշ սիւրիս:
 Ս. Առաջնորդ Հօր միջոցաւ (ոչ ձեռք)
 Ուղարկել հաճեր են Ռօտոթոցիք,
 Թարխան, լուրիս, պուլիս, սոխ, կորկոս,
 Բաղլա, սիսեռ, ոտոյ, պարէն... աղմկո՛ւտ:
 Գուրումճեան Բերովք աղան, նոյն ատեն,

Արմաւ է զրկեր առա՛տ, Պաղտատէն:
 Կէյվէ Էջմէյի գիւղէն բարեւեր,
 Պուլիս ու կորկոս՝ նոյնպէս է հատեր:
 Նազար Մուրատեան անձն ալ՝ բարեւուն՝
 Վեհեական ֆէսեր՝ թըւով լոյ յիտուն:
 Ոմն, երկու հազար եօթն հարիւր նորինջ,
 Հարիւր ինըսուն հինգ քաշ՝ թուղ — չամիւ:
 Օրթորդ մ'ալ՝ առատ նարինջ, մանտարին,
 (Իղձն սյդ աղջկան թո՛ղ շուտ կատարին...)
 Տիկին Հոստիկի Ֆրէնկեան, 8 հատ
 Դապիկ, և 6 զոյգ գուլպայ... անկարկատ:
 Բարեւեր մ'հարիւր եօթանասուն արամ:
 Ա. Ֆիւն. — Տիկին մ'ալ, սիրուն անթաւամ,
 Մեռած ամուսնոյն հոգւոյն յիշատակ,
 Երեսուն քաշ բրինձ զրկեր է շիտակ,
 Եւ երկու հատ ալ ոչխար կենդանի:
 Վ. Գարամաճեան, անուան արժանի
 (Գաւիկ) ոչխար մը զրկեր է նըւեր:
 Նոյնպէս 80 քաշ բրինձ է տըւեր
 Յ. Գարամաճեան, նաև ոչխար մի:
 Նոյնպէս աղիւ Տ. Սահակ Գլճեանի
 Ոչ վաղածանօթ գրթաւատ շնորհաց
 Պարտին 1 ոչխար, 100 քիւօ հաց:
 Կտրուած ոչխար՝ 1 հատ, քարափոփ
 Կարապետ աղան՝ հօր անունի՝ Յակոբ:
 Բաբի գործերու մէջ յաւէտ չարքաշ
 Յ. Աղանեան ալ քրտան և եօթ քաշ
 Թարմ ոչխարի միս առաքեր է հոն:
 Մէկ անուկ սօսա, Տ. Թէլեան Անտօն:
 Թագեոս Սինանեան՝ բանթաֆլա 4 զոյգ...
 Ն. Մարտիրոսեան՝ Կ. ոչխար... առա՛յգ:
 Խաչիկ Յակոբեան՝ 2 մերկույ
 Մաղի, 2 հատ վրձին (չը հինանայ):
 Անունն այս առթիւ ընել քօղամերի՝
 Չուղղ առն մը՝ մէկ կողմ կոչի ներկ:
 Ուրիշ մ'ալ՝ շարիւր քառասուն բարեթ:
 Ծխախոտ (տեսակն հարեւոյց է գէթ...)
 Եւ տաճուհինգ քաշ ալ շաքարեղէն,
 (Գրեկով անշուշտ լաւագոյն տեղէն...)
 Մէկ հատ Տարեցոյց՝ Պերպերեան Նըշան
 Էֆէնտին զրկեր է սիրոյ նըշան:
 Նոյնպէս (յիշենք որ չըլլայ սրգողի)
 Սինեօր Սօթիլին ալ 5 քաշ օղի:
 Որոնք են, առանց մէկ սրտազողի...
 Օղի կոնծողներն, հոն, գաղտագողի...
 Իսկ ընթացքին մէջ Դեկտեմբեր ամսուն,
 Երեք հազար վեց հարիւր և յիտուն
 Դրուշի հատոյթ է գոյացեր արդէն
 Հիւանդանոցի սիկառի թուղթէն:
 — Հոգաբարձութիւնն ուրախ և հըպարա,
 Յայանէ զգացումներն իր երախտապարտ
 Հետեւեալ անձանց, սափիւշ շնորհունակ
 Պալի Բաշալի աղա Արմենակ,
 Իսկ Գումաբուլէն՝ աղա Աղաճան
 Նոյնպէս փիլիպոս աղա բարեջան,
 Սամաթիայէն ալ Հալսլուան Համբար
 Աղա, որոնք միշտ, անձնըւրաւար,
 Դեկտեմբերի մէջ սյնքան խտաշունչ,
 Հիւանդանոց են գացեր, անտրտունջ,
 Եւ չունենալով դող ու մարմնուք
 Կտրեր, ածիլեր են մ'ազն ու մօրուք
 Հոն պատրաստուած անմիտ կամ ներհուն,
 Ծեր, անկեալ, սպուշ և յիմարներուն:

~~~~~

Ուխտիդ ու կոչմանդ դու հաւատարիմ,
 Մամնոյնի ալ սրտանց միտերիմ,
 Ո՛վ Սամաթիայի պարկեշտ տերտերիմ,
 Կու գամ քեզ ուղղել անկեղծ ալբերիմ,
 Բեզ որ հաճեր ես ձեռքով մը... կարկամ,
 Հեռու վանելով սատանն անըզամ,
 Փոխանորդարան գալ, և... ինքնակամ
 Կուլ տըւած գրքամդ ետ տալ սյն անգամ:

ԱՐԽԱՆՈՂՈՍ

Յ Ղ Զ Ս Ի Ս Ն Զ Զ

Ա՛հ, ո՛ր կողմէն կու գայ խորշակն, որ փրչած է հոգւոյս մէջ.
Հոգիս կարծես սեւ դաշտ մըն է, զոր կ'աւերէ բոցն անշեջ:

Երբա՛յ բարեւալ դեղին ու վեհ ցորեններ,
Անոնց խաւած ծրդակներէն կրծու շունչէր դուրս կու գան:
Դաշին վրայ կը տարածուի շրորիւն մը սրտմտական,
Մենեղին պէս որ իր դազադն է պատկեր:

Ծանր է ճակատս ու անըզգայ, եւ քափուր է իմ հոգիս,
Ու քոյ սիրտս կապարագոյն՝ ես կը լլսեմ ներսի դիս,
Որ կը քարնէ միշտ յամբօրէն, յամբօրէն:
Ողեղս համակ կը պրտնոսփի, կը պրտնոսփի հոյի պէս,
Եւ արիւնս ա՛յ՝ քանձ անելի՝ մօրացած ջուր մ'է կարծես,
Որ կը մըխայ հանդարտ նիւնդ ճանիւղէն:

Այ՛ֆիս առջեւ անա՛ւ ուղի մ'որ կը պարեն քեւաքախ.
Այլանդակ է նըւագն այն տեղ, դաշնաւորումն է դանդաղ:
Երգեհոնի հեծկըջում մ'է նըւաղիտ,
Շրշուկն է այն կոհակներուն վրայ մարող փրփուրին,
Անոնք մեղմիկ հոնակ խօսքերն են, զոր մահաւերձ ծերունիին
Մեռած պահուն կը մըրմընջէ գառանցիկոս:

Պարողները կը քեւածեն, կը շրջաշրջին. կը վաշտեն:
Ու կը սանին խորհրդաւոր. կ'անցնին արագ՝ միջոցէն:
Ո՛հ մեծահաւաք ուրուականներն՝ այն ջրմոյն:
Արեւակի ցոյլեր ունին միգամած շայն աշտերին,
Ու դարձահար կըմախքներէն վար կախում են քախքազին,
Նունուփարի պըսակները դեղնագոյն:

Ես կը խուժե արիւնս համակ, ու կը քափչի իմ հոգիս՝
Բովիս անցնող շրջագգեսին երբ՝ ծայրերը նըրբահիւս
Դան մըսրակէջ իմ ճակատս դողահար,
Եւ կարծես հոն ծակ մը կ'ըզգամ, ծակ շաղափի սուր, ցրտին,
Որ կը մըխուի իմ մարմնոյս մէջ, ինչպէս որդը դիակին,
Որդն անուելի որ կը կըրծէ յամբարս:

Ու կը սուրան անելի շուս: Սոսկում: Ես ալ օղապար,
Խուճիկն տարած ուրուէ մը որ ինծի է սիրահար
Ճախքայ կ'եղնէ, գիւ կը վարէ ուրախան.
Եւ պարողներն երբ կը տեսնեն իմ շրմորումս ահաբեկ,
Ծիծաղներով անելի՛ շուս, շուս կը դառնան դիւրաբեկ,
Շեփորներն ալ խեղաւ երգեր կը պոռնակեն:

Հօք, վաշտեցիք, հօք, վաշտն անա, պայտարի մը հանգունակ,
Յորանսփի պէս կը պրտնոսփի, քոյուր հոյն է հերարձակ:
Եւ նըւագի գործիքներն են մոյլեղներ:
Մենք կը սուրանք, կը խորհակենք աղետաբեր փայլերով:
Երկինք կ'եղնէ, կը քալալինք շոյներուն մէջ իբրեւ հով,
Մենք քալալաք նստումներով վաշտողներ:

Ա՛յ չեն դարձիր պարերն երբեք, ու միշտ նորէն կ'ըսկըսին.
Աւելի վեր, ուժգին, հեռու, միջոցին մէջ ահագին
Ո՛վ գիտէ, ո՛ր պիտի նետէ քախսն ըզմեզ,
Խեղճ հասիկներ, որոնց անհունն է միակ մաղն ու մաղող...
Եւ արքընցայ այն սոսկալի մըղձաւանջէն դող ի դող,
Ու կ'ընէի խօշ շարժումներ խեղդի պէս:

Թարգմ. ԱՐԱՔՍ

Ե.Ա.Ն. ՌԻՇԵԼԷՆ

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՏՈՒԷՐԸ

(Թովմասեան, ծանօթ ալբոսամու մը, ճաղի հրաւիրումն է Արգարեաններէն: Սեղանին վրայ 5 հատ տարբեր մեծութեամբ եւ ճեւով գինիի գաւաթներ դրուած կան):

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — (ինքնիրեն) Աղէ՛կ, աղէ՛կ, բախա՛ւ բանուկ է այս գիշեր... .

ՏԻԿԻՆԸ. — Բժիշկին պատուէրով, խիստ régime մը ունինք կերակուրի ատեն: Ապուրէն վերջ գաւաթ մը խմելու ենք... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — Ես ալ կը սիրեմ խմել... .

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — Մատենի դաւաթնիդ կ'երկարէ՞ք ինծի: . . .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — Ամենայն սիրով... .

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — (Գաւաթին մէջ ջուր լեցնելով) Զուտ Թաշտէլէնի ջուր է, խմեցէք կը տեսնէք... .

ՏԻԿԻՆԸ. — (Իր գաւաթներէն մին լեցնելով) Մեծ գաւաթով ալ կ'ողթէրէի ջուր. կը խմեմ սովորաբար, դուք ալ կ'ողթէք... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — (Շուարած) Շնորհակալ եմ... .

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — (Երբորդ գաւաթ մը լեցնելով եւ երկարելով հրաւիրելով) Այս ալ ձերքիդ անարատ ջուր է, միտին հետ պիտի խմէք... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — (Հետզհետեւ անելի շուարած) Շատ աղիւս էք, շնորհակալ եմ... .

ՏԻԿԻՆԸ. — Փրչին երկու մէհրա կու տանք կոր, շաւատացէք... .

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — Աղէկ ջուր խմելու պէս չիկա... . հոն է առողջութիւնը... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — Անշուշտ... .

ՏԻԿԻՆԸ. — Վեց ամիսէ ի վեր ջուրի գինու կ'ընեմ կոր բժիշկին հրամանով, աբելը սիրեմ, ստամոքսիս մէջ բան չ'մնաց... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — Ամէն բան կ'ուտէ՞ք հիմա:

ՏԻԿԻՆԸ. — Ամէն բան... . քորր անգամ կընամ խորակ հիմա:

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — (Թովմասեանին) Մեծ գաւաթնիդ կու տամք... . Գաւաթուկազի ջուր... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — Այո՛, չէ՛... . Շնորհակալ եմ... .

ՃԱՇԸ ԱՐԱՐԵԱՆԻ ՎԵՐՋ

(Տիկինը, Արգարեան եւ Թովմասեան աւելցնելով):

ԱՐԳԱՐԵԱՆ. — Կերակուրէն վերջ սովորութիւն ունի՞ք բան մը առնելու: Գաւաթ մը Թաշտէլէնի ջուրով սուրճ մը չէ՞... . Բժիշկին պատուէրն է... .

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ. — (Ինքզինքին եկած) Զէ՛, պէնէտիթին մը:

ՏՈՐԻՆՕ

ՆՈՐԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

Նորերու բաժնին մէջ, զոր այսօրուրն կը բանայ «Ծաղիկ», պիտի հետեցնէ հրատարակչին արձակ քէ ասանաւոր այն ամէն գրութիւնները՝ որոնք, բոլորովին նոր ու դեռ անծանօթ գրողներու կողմէն մեզ դիմելու եւ իրական կամ անհնաւանդ կարողութեան ու հաւատքի մը դրսեմբ, ճշգրտ պարտականելով, արժանի համարուին հաշտութեամբ: — Եւ հարկին, խմբագրութեան, իր կարն դիտողութիւններն ու խորհուրդներն ալ պիտի կցէ հրատարակչու կտրուներուն, անոնց յաջորդած մասն ի վեր համեմատ, ճշգրտ կողմերն ալ մասնամիտ ընկելու, եւ ապէս բարեկամի անկեղծ ձայնով ու քննադատութեամբ օգտակար ըլլալու համար նոր գրողներուն:—Յայտ, առաջին անգամ, անակնկալ մեր գրողներէն: Սակայն, զոր կը հաղկեն ասանաւորներով լեցուն տեսակի մը մէջէն, որ մեր ձեռքէն է հասցուցած բարեկամ մը: Ան ալ մեզ անձամբ այս բանաստեղծը ասանով պատահի մըն է, կը լսենք, եւ կը յուսանք քէ զինքն մօտէն հանգնալու եւ հանգնելու ալ առիթը պիտի ունենանք:

Լ Ա Յ Յ Յ Ս

Պատին վերեւ ճիշդ,
Յայտն ի բուն,
Կ'եղերեղեղ միջ
Լալիսն բուն:

Անհատ աղբըն
Իր անկերը,
Կ'երկարի հեռուն
"որին մէջ:

Կողմուն իր բոլոր
Այդ պահուն,
Շեշտով մեղմոյր
Ան անհուն,

Կ'ըլլայ շուտ անհետ
Խաղերուն,
Մեղմ աղմուկին հետ
Մեղմ հովուն:

Այդ երգը վրաս,
Օրորուն,
Ես կը սիրեմ շատ
Բուերուն,

Զի, անոնց նշան
Միջոց տեսնուի,
Ներսէս լոյսն կան
Անհատներն...

Մ Ա Ն Ս Օ Լ Ք Ն

Հիւանդ հեծ մը մանկանի,
Խոնար օղին մէջ իրիկուն,
Շաւերեկն վեր կը սաւառնի
Եղերեղի շեշտով լալիսն:

Հովը, սարսփոս հեշտութեամբ չի,
Կը լիկ միջոց եղերեղանի
Որուն շուրջին մէջ կը հաղի
Յիւրան կոծը շատրուանի:

Թոշ քովերուն սաղարթին սակ
Մանկանի լալը նշան
Խոխոջին հետ շուրջին յսակ
Կը ծեփծեփի դանդաղ դանդաղ:

Նրաւերեղեղ հօքերն անգոր
Մըրընջաղի սակուն, կարծես
Լուռ կ'արտասունէ արտասուքոր
Հուրիներու նշան անհետ:

Մինչ խաղերն այդ դանդաղորեն
Զով գիշերուն մէջ, յամբար,
Լուռ մահերգ մը կը հերթէ
Վաղուց մեռած յոյսիս համար:

Յ Ա Յ Յ Յ Յ Յ

Արահեսին
Ծառոց ետին,
Աղջիկներուն՝
Մերք կ'անհետին՝
Շեշտերն յետին
Քրքիւններուն,
Ծառոց ետին
Արահեսին:

Լուսնեկ, շիսակ
Թուրքերուն սակ,
Քիչ մը անկին
Կու գայ յսակ
Շող մ'ըստիսակ,
Հոն մարմանդին
Թուրքերուն սակ,
Լուսնեկ շիսակ:

Աղջիկ վրդով
Հովուն խաղով
Հոնեղ, կրկին,
Երգեր քորով
Բայց հոգեքով
Կը պըրքիկին,
Հովուն խաղով
Աղջիկ վրդով:

Ճամբուն փոշոս
Եղերեղեղ մօտ,
Լուսնի շուրջ,
Ամօշ երկոյս
Կ'երգեն տեղոս
Խրարու փով,
Եղերեղեղ մօտ
Ճամբուն փոշոս:
Գ.

ԱՆԴՈՒՅ ԴԱՄՍԱՏԱՆ ՊԱՆԳՆՈՒԹ ԿՐ ԿԵՆԾՈՒԹ

Պանքնոցներու շինութեան մէջ նկատուող անհաշիւ զլխաւոր կէտն է կեղծերը շինելու անկարգի դարձընել, կամ գոնէ այնպիսի բազմաթիւ մը դործածել, որուն կեղծը դիւրին ըլլալը երեւան հանել: Զարմանալի է որ անդիմապահ պանքնոցներուն պարզութեան շնորհիւ է որ խարդախութեան դուռը երեւան կը հանուին: Մինչ ուրիշ երկրները երկարատեւ ի վեր մասնաւորապէս գրեւորութեամբ թուղթեր եւ յատկապէս պատրաստուած գրեւոր մեխանիկներ կը դործածեն պանքնոցներու պատրաստութեան համար, Անգլիա երկու դարէ ի վեր կառուած մասշտաբ է մարդու սպիտակ թուղթին եւ սեւ մեխանիկին:

Խարդախութեամբ պանքնոցին մէջ միշտ թերի մաս մը կայ, որ անմիջապէս գրեւորութեան պաշտօնէն շարժուելու կը դարձնէ. տարակոյս չկայ որ սովորական մարդու մը չտեսածը կը տեսնէ ան: Պանքնոց խարդախութեամբ ամենէն առաջ չի կրնար շինել կամ ձեռք անցնել այն թուղթը, որով կը պատրաստուին անպիտան պանքնոցներ: Դրեթէ 200 տարիէ ի վեր պաշտօնական թուղթ, գաղտնի դործողութեամբ մը կը պատրաստուի: Հէջը շարքի մէջ անկիւնը, ուր երբեմն միջեւ երեք հարիւր հազար պանքնոց կը շինեն շարքեր: Թուղթին խմորը կազմուած է նոր վուշէ եւ բամբակէ, քիմիական որոշ բազմաթիւ նյութով մը, որուն ինչ ըլլալը գաղտնիք մը պիտի մնայ միշտ:

Անգլիական պանքնոցները զարմանալի յատկանիշ մը ունեն, զոր ոչ մէկ խարդախութեամբ կրցած է գեղեցիկացնել: Թուղթը տեղ մը հաստ եւ տեղ մը բարակ է եւ տարբերակ կերպով զօրաւոր, թափանցիկ, չափազանց սեւ եւ ճկուն:

Բայց ուրիշ յատկանիշ մըն ալ ունի անգլիական պանքնոցը. թուղթը գեղեցիկութեամբ վիճակին մէջ գտնուած միջոցին մասնաւոր պատկեր մը կը տպեն վրան. առաջները այս գործողութիւնը իրարու կցուած թելերու միջոցով կ'ըլլան, բայց հիմա մասնաւորապէս պատրաստուած արդի տախտակ մը այդ գործը կը տեսնէ:

Եթէ ոչ ի ոչով քննէք Անգլիոյ Դրամատան պանքնոցները, պիտի տեսնէք որ միօրինակ չեն գիրները եւ թուանշանները. նշանաձեւ չեն յաւանքին թիւերը ուրիշ պանքնոցին արժէքը ցոյց կուտան: Բոլոր այս մասնաւորականութիւններէն դուրս սակայն, կան ուրիշ պղտիկ եւ գաղտնի կէտեր ալ, որոնց մասին միայն զբաւառանալով պաշտօնեաները եւ զբաւառաւորները տեղեկութիւն կրնան ունենալ:

Ի վերջոյ, պէտք է յիշել այն միջոց անշան համարութեամբ կէտը որով կարելի կ'ըլլայ անմիջապէս ստուգել պանքնոցին կեղծ կամ ոչ-կեղծ ըլլալը: Պանքնոց մը տպագրութեամբ առանձին ընդհանրապէս չորս կտոր միասին կցուած կ'ըլլայ. յետոյ թուղթերը երկուքի կը բաժնեն եւ թիւ կը գնեն. յետոյ զոյգ թուղթերը դարձեալ երկուքի կը բաժնեն, որով պանքնոցի մը երկու կողմը հարթ կ'ըլլայ եւ միւս երկու կողմը ծանկաւոր: Դրամատան պաշտօնեաներէն շատերը գիտեն թէ այս ինչ թիւ պանքնոցին ո՞ր կողմերը հարթ պէտք է ըլլան եւ ո՞ր կողմերը ծանկաւոր:

ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ և ԳԵՂԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԴՐԱԿԱՆ ՇԱՐՃՈՒՄԸ ԻՏԱԼԻԱՅ ՄԷ

Իտալիա ունի գրական զուգահեռներ, որոնց մեծագույն մասին գոյություն ունի իտալացիներին իսկ: Այդ կարգին առաջինն է Իբրոլիո Նիեվ-միի **Ալբանոսի** մը **հաստատվածությունները** երկաթաբերականը: Իբրոլիո Նիեվմի իր երեսուն տասնական հասնելէն առաջ, եղբորական պարագաներու մէջ մեծածնեղիմակ մըն է:

Երկրորդ, Անճէլօ Պրոֆֆերիօյի **Mici Ricordi**ն, զոր Դուրինցի հրատարակիչ մը այդ հոգակաւոր հեղինակին հարկաւորակային աշխատակցութեամբ հրատարակեց:

Անճէլօ Պրոֆֆերիօ, որ ծնած է 1802 թիւիս. Երն, ոչ միայն քաղաքագէտ մը և առաջնակարգ փաստաբան մըն էր, այլ միանգամայն զբաղեց մը, որուն շատ բան կը պարտին նոյն իսկ օտար գրականութեանը, իր արտադրած բանաստեղծութիւններուն, կատակերգութիւններուն և հիւսիսի ուսումնասիրութեանը համար: Իր **Յիսասակները**, սրտեւտեղծութիւնով ու խանդով լեցուն գործ մը, նոր լոյս մը կը ձգեն ան ժամանակին վրայ, ուր ժողովրդային երգերը ուժը կը գտնային Պալլադիոն, Ալէկլիօն և Տիւրանդոսներու **Շալիսական** գործերուն, ա՛ն ժամանակը վերապէս, երբ Իտալիա կ'ազդուէր՝ մէկ կողմէն Մէթէրլինքին և միւս կողմէն Կրէկորիօ ՄԷՆԷՆ: Անճէլօ Պրոֆֆերիօ կը պատկանի գրողներուն ան բոլորին, որ, կէտրացիին բացատրութեանը համեմատ, զիրք կը գրէ, պայքարի չմասնակցելուն համար:

§ § §

1850ին, ոչ մէկը մտածումը պիտի ունենար հրատարակելու **Յրադի Մէր**ի պէս վէպ մը, վերջէն ամենէն շատ խօսուած գիրքը: Իր հեղինակը, Ա. Ան-ժոնիօլի, գեռ երէկ անժամօմ մըն էր գրեթէ, և հոս հոն՝ կը գրէր քննադատական յօդուածներ, ինչպէս ամէն մարդ, և երբեմն ու նորովեպէր: Իր՝ **Յրադի Մէր** վէպը յայտնութիւն մը եղաւ, և զոր հասարակութիւնը կըրտա զնահատել:

Աս վէպը՝ կը պարզէ մանկամարդ ազգիւն մը՝ Էտուարտայի հոգեբանական վիճակը: Էտուարտա նշանուած է օտար արուեստագէտի մը հետ, և խենթի պէս անկից գրաւուած, երբ կը տեսնէ որ ա՛ն, Նորմալիս մեկնած է: Նշանածին մեկնուածէն ետքը, աղբիւրը առանձնացած, ինքզինքը կը նուիրէ իր սէրին պաշտամունքին և ան մարդուն՝ որ իրմէ հեռու է, և ուրուն կը ապաստէ ինքը, որովհետեւ անկիս խոստացած է տարիէ մը վերադառնալ: Երիտասարդ մը սովայն, Մասիմօ, որ երկար տեսնէ ի վե, կը սիրէ մանկամարդ աղջիկը, կ'ուզէ իրեն գրաւել զայն, նշանածին բացակայութեանը: Մասիմօ բոլորովին տարբեր է Հէնրի Քրոնպէրիէ: ամպերու մէջը չապրիք անկիս, իբր Իտալացի կ'ի գգայ սէրը, կիրքով, վերացումով և անձնութեանը վրէժնէ սէր մը: Էտուարտա սովայն, կը խղճանար Մասիմօյի նոյն իսկ ներկայութենէն և իրեն համար ստուերներու աշխարհ մը կը ստեղծէ, աշխարհ մը՝ ուր Հէնրի Քրոնպէրի խեղճ պատկերը կը տիրապետէ: Ատիկա իր երազող սէրն է, «**Յրադի Մէր**»ը, որով կը գրաւուի ա՛րդողովին: Ի զուր օր մը հորաբոյրը կը տեղեկացնէ իրեն թէ, արուեստագէտը, իր տեղը, ամուսնացած է: Էտուարտա կը սպասէ սովայն անոր: Պիտի վերադառնայ ան, — կը մտածէ, — խոստացած, պիտի վերադառնայ օր մը անգատաւոր: Եւ նայուածք մը անգամ կը խնայէ Մասիմօյի: Եւ ա՛յ մէկ զմեռութիւն ցոյց կուտայ անոր սէրին: Կը կուգի օդային գաղափարական մը, որ իրեն հազար անգամ զգլխից կը թուի, քան իր զբաղմունքն այրական ու առողջ հրապրը: Եւ օր մը, Հէնրի Քրոնպէրի կուգայ իրաւեցնէ, ամուրի, միմակ, զղջացած: Եւ յանկարծ տեղի կ'ունենայ ընդհարումը, աս իրական մարդուն, աս մարդկային սէրին և ան ուրուականին, մտային հովուերգութեան, զոր երազած էր Էտուարտա իր ա-

ռանձնութեանը մէջ: Աղջիկը կը գա՛նէ թէ, ան՝ որ իր զէմն է, չի նմանիր իր երազածին: Ինքը կը սիրէր մարդ մը՝ որ գոյութիւն չունէր, ասոր համար ստուումով կը մերժէ զանի, որովհետեւ Էնթուրիստէն է կատարեալ հիւսմանով մը, մտային ցնդումով մը: Բնականաբար երեք տարիներու աս հոգեբանական մաքրիւն մէջը, Մասիմօի համար ու գործադրութեան անձնութեանը առանց արդիւնքի չմնար: Արժնաւոր իր հիւանդագին երազէն, սէրին իրականութեանը դառնալով, մանկամարդ աղջիկը կը տեսնէ որ Մասիմօ իր կեանքին մէջը մեծ սեղ մը կը գրաւէ: Եւ երբ, ալ յուսահատած, Մասիմօ օր մը կը յստարարէ իրեն թէ՛ պիտի մեկնի, Էտուարտա կ'իբրի պոռթկումով մը.

— Ինձի բան մի հարցնէր, կ'ընէ, — քան մը չեմ գիտեր, չե՛մ գիտեր. . . »: Կը գգում թէ առանց բեզի պիտի մեկնիմ. . . »: Էտուարտա Մասիմօնէն է ալ:

Անա աս է Անժոնիօլի վէպը: Աս քնքաւ ու թեթեւ **Բանդի**ն վրայ, հեղինակը խիստ զգեցելի վէպ մըն է հիւսած: Պարագան յարմար էր՝ իրականութեան և երազի աս միացումին համար, որովհետեւ երկու դարձեցեան վարպետները՝ ա՛յ կը սկսին ձանձրացնել ամէնը, իրենց ծայրայեղութիւնով, ներկայացուելով կա՛մ իրականութեանը՝ մինչեւ զգուսնը ազգելու ստանձան, կա՛մ գաղափարապաշտութեանը՝ ոտքի վրայ քնացնելու ստանձան: Անժոնիօլի, հեռանալով թէ՛ մէկէն և թէ՛ միւսէն, երեսուն կը բերէ, իր վէպով, անհատականութիւն մը: Արդարացի է ուրեմն գրականութեան հիւղերուն մէջը իրեն մտնուող տեղ մը տալ, և իրմէ սպասել ինքնատիպ ու նշանակալից գործեր:

§ § §

Բոլորովին տարբեր է Լուչիօ տ'Ամպրաի սրտազան: Արդեօք անոր նոր վէպը, **Ամպիս**ը, առաջինութիւն մը կը նշանակէ՝ հեղինակին միւս երկաթաբանութեան վրայ: Տարբարութիւն է ստիկա: Իր աս վերջին վէպն ալ կը յատկանշուի իր առաջին վէպին՝ **Լորի-հեհուպը**ին արժանիքովը և թերութիւններովը: Լուչիօ տ'Ամպրա, ուղղափառ, խնամաւոր և վեհերոտ գրագէտ մըն է, զրիւտած տեսողութեան և արտայայտութեան ան լայնութենէն՝ որով փայլուն ապագայ մը կ'արելի և կ'անխառնել հեղինակի մը համար: Ան միշտ համ կ'աւնէ՝ միօրինակ նիւթ մը: Ամբողջովին գրաւուած է ֆրանսական գրականութեանով, զոր զարմացուցիկ կերպով մը սերտած է: Իր յօդուածներէն կ'արելի չէ գտնել անանկներ՝ որոնք չստան Բարիգեան գրագէտներու և վէպերու վրայ, որովհետեւ Ֆրանսացիներուն մէջը կ'ապրի ան, երիտասարդ գրողներուն ըմբռ, և մոլեգին հիացող մըն է Բարիգ հրատարակութեան ամէն բանին: Իր մարմինը Հռոմի մէջ է, մինչեւեւ ուղեղը Բարիգ կ'ապրի: Ան՝ մարդիկը, բնականութեանը, կ'իրբերի, ամէն բան, կը զգայ ու կը տեսնէ Բարիգեան կեանքին վերջին նշաններուն համեմատ: Ա. իկա անկարելի կը դարձնէ իրեն՝ ու է ինքնատիպութիւն ունենալ: Բայ Պրոթէ կը տիրապետէ իր վրայ: Լուչիօ տ'Ամպրա թերեւս նմանի Երգով Միտոֆի, Եմէ ունենար անոր վայրագ ու արհամարհող հոգին:

Լուչիօն ոչորքին մէջը, Լուչիօ տ'Ամպրա կը պատմէ շուտիւն ամուսինի մը, որ զիւն կ'ընէ, դեռստանութիւն մը համար, և որ յետոյ, հիւսմանով ներգաւթող լիբերալութեանը, կը դառնա իր «օճախ»ը: Անա՛, **Ամպիս**ի մէջ ալ, հեղինակը կը ներկայացնէ Բամիլ անուն կնոջ մը ամբարշտութիւնը որով ան կը լքէ իր **Բանդ**ը, ամուսինը, պզտիկ տղան, հետեւելու համար Մոնիս Բլաւէնի բարեկամին: Կնոջ ամուսինը իր բոլոր յոյսերուն աւերքին և ան զգայական անուպատին մէջը, ուր կ'ոնջը անհատականութիւնը զիրք կը նետէ յանկարծ, կը գտնէ իր ուխտար, սէրը՝ իր տղուն հանգէպ: Այդ տղուն կեանքը և մահը, կը կազ-

մեն ամբողջ վէպը Լուչիօ տ'Ամպրաի, որ աս նիւթին վրայ պիտի կրնար զրոյս-գործող մը կերտել: Եւ իրաւեցնէ՛, ան էջերը՝ ուր կը ներկայացուի պզտիկ Փլան-Փլանը, արժանի՛ Եւ հիսուսով: Տղեկը կը մեռնի, մինչ հայրը, Ալպանի առանձնութեան մէջը, կը գտնէ և կը սիրէ Բլէր Պրէմը: Ան ատեն, բնեկիբ ուրիշ բան չմնալով, Մոնիս Բլաւէնի կ'ընէ կը դառնայ: Էրիկը, իր տղուն կորուստին ցաւէն յիմարացած, հոգին և ուղեղը դատարկացած, քաջութիւնը չունենար մերժելու շնացող կ'ընէ: Միմակ է Էրիկը, կը փախնայ ամենէն, ապագային: Կ'ուզէ առնել կ'ընէ, կ'ուզէ անոր հետ անցնել անօգուտ ու ծանրակիր կեանքը, որովհետեւ պէտք է սպրիլ, ու է կերպով մը, մէկուն հետ:

Լուչիօ տ'Ամպրաի ֆրանսամուտութիւնը կատարեալ ըլլալու համար՝ իր վէպը ցոյցուած է Հիւլի Լու Ռուի, իսկ վէպին անձնաւորութիւնները կը կարգան Մարկիզներու զիրքերը, կը ճիւղան մէկուէն վրայ, մէկ խօսքով անոնք շինուած են, ապրելու համար Մեն-ժեռ-մէնի արուստները:

§ § §

Իտալիոյ գրական վերջին հոլեցրին վրայ խօսուելու ատեն, յիշատակութեան արժանի է նաեւ անոնք Մէն Պէնէլլի, որուն մասին շատ զգեցելի բաներ կը խօսուին: Ինքնախոստ է ան՝ իր կեանքին մէջը, անկեղծ՝ սիրտով, անկիս և գրեթէ վայրագ: Չորս արարուածով իր մէկ ողբերգութիւնը, հանրութեան ցոյց կուտայ իր գիտելու տար և անսանձան կառուցութիւնը: Աս կտորով հեղինակը երեսուն կը բերէ կատարեալ արուեստագէտի խառնուածք մը, և հակառակ գործուածք բանի մը թերութիւններու, ան կը մասնէ հոգեբանի մանկարկին յատկութիւնները: Դործը խիստ յաջող կերպով ձեւուած է, անձերը վարժ և խիզախ ձեռքով մը նկարուած: Ասոնք կրնան հաստատուել թէ, Պէնէլլի իր ճամբուն մէջն է, ուր կրնայ քայլել երկար ատեն, հետզհետէ աւելի փտան և ազատ:

ԵՐԵՒԱՆ

ՄԵՐ ՀՈՐԻԶՈՆԸ

★ «Մարդիկ»-ի այս թիւով կը հրատարակենք Թատերական ծանօթ գրողի մը **Համառօտ** մէկ ուսումնասիրութիւնը **Գողգէնի** ներկայացուցած **Հինգ Թատերականներուն** վրայ: Այս յօդուածը հաճաքով պիտի կարդան մանաւանդ անոնք, որոնք չկրնան աշխարհահռչակ կատակերգակը բեմին վրայէն տեսնել: **Գողգէն** անցեալ շաբաթ օր մեկնեցաւ Պոլսէն ի Ռումինիա, ան-ջնջելի յիշատակ մը թողնելով Թատերասէր Հոսա-րակութեան մը վրայ, որ առիթը չունի այս կարգի նշանաւոր գերասաններ տեսնելու: Բայց այն օրէն որ Պոլիս ալ գեղարուեստական **tournée** ելու մէկ կաշանը նկատուիլ սկսաւ, Եւրոպացի արուեստագէտներ կը փութան դալ Հոս: Երկու տարիէ ի վեր մանաւանդ, Թատերական ներկայացումները առատ եղան: Անթուան, Մոնէ-Սկլի, Ռէժան և Ժան Հատինի յաջորդաբար եկան և փայլեցան Հոս: Մարդիկը որ **Գողգէնը** վերջինը չըլլայ Պոլիս եկող մեծ գերասաններուն:

★ Սպասելով որ **Գողգէնի** յաջորդ մը գայ, գառնանք մեր ունեցածներուն: Վաղեմի դերասան Չափրատեանի առաջնորդութեան տակ և Ֆրանսացի գերասանի մը, Մ. Կոնէ Լէվիի անօրէնութեամբ կատակերգական խումբ մը կազմուեցաւ Հոս, որուն մէջ մէկէ մեկին ձեռքի գերասաններ կան: Այս խումբը եր ամուսին ներկայացումներ մէջ և կ'ըսուի թէ շատ լաւ ընդունելութիւն մը գտած է Հոստաւրակութեանէն:

★ Ստամբուլի Աշքատախտամը կը պատրաս-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ՕՂԸ

Երկարատեւ ձմեռան մը երկիրդը կ'անհետանայ հետզհետեւ: Յուշեր, քեւեր մեկ քանի օր առաջ սակաւիկն խիստ, նուազ զգալի է հիմա Պոլսոյ մէջ եւ ջերմաստիճանը օդին վեր 5-6 աստիճանին մէջն է շաբաթակապար:

Սեւ Ծովը փոքորկայից է դեռ, բայց Մարմարան հանգստեան տեղն էր մեր, զարման կապոյտով մը:

ԲԱՐԵԿԵՆԻԱՆ

Այս գիշեր, քերացին իր դիմակաւորներով կ'ըզրօնու:

Ծխախմաններուն ցուցապահիկն ետին ասեմէ մը ի վեր կ'սխառած այրազան ու սարօրիկայի դիմակները, դիմակներ մը քան զսխառած եւ հիմա. «գոնփէր»-ները եւ «սերքանքեկ»-ները օդին մէջ պիտի արձակուին ու դարձանք միմեկին դէմ: Բարիքի մէջ, դիմակներ կան այս սարի որովհետեւ կը ներկայացնեն կարգ մը օրնաւ մարդիկ, մասնաւորապէս Հիւսիսեան գերդաստանի անդամները:

Այնպէս «Բարիք»-ներ, մեղաւորներ, «Բարիք»-ի Հիւսիսեաններ, սասանայի դիմակով թերեւեցներ, կամ սխառած «Մարիա»-ներ:

Բարեկեցական ընդունումներէն մին է նաեւ, ինչպէս մը խաւարի դիմակներ, որովհետեւ պիտի գործածուին «գոնփէր»-ներուն անսխառած արշաւանիկն դէմ:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

«Ծագիկ»-ի նախորդ թիւին մէջ, էջ 24, ՏԻԹ. Մէտիքեանի խրատներուն 4րդ տուեանին առաջին բառը Ուտեյ պէտք է կարգաւ, փոխանակ Ուրիշի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ

Շարաթարթերով «Ծագիկ»-ի ներկայ փետրուար տարւոյ առաջին թիւերուն մէջ յաջորդաբար երեք ցան եւ պիտի երեւան

ԱԼՊՈՅԱՆՆԵԱՆ (Արշակ)

ԱԼՓԱՆՈՒՆ

ԱՍԱՏՈՒՐ (Հրանտ)

ԱՐԳՈՍ

ԳԼԱՆԻԿ

ԽՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ (Արտաշէս)

ԶԻՅԹԵ-ՈՒՐԱՅ (Օնեհի)

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ (Ռէթէոս)

ԻԻՊԻՆ

ԻԿԵՊՏԻԿ

ՏԵՐ-ՈՏԵՓԱՆԵԱՆ (Տօքթ. Յովսէփ)

ՏՈՒՐԻՈ

ՓԱՆՈՍԵԱՆ (Աղեքսանդր)

տուր թատերական ներկայացում մը տալ: Վերջէն, Գուգարուի Աղքատներուն իր կարգին պիտի սարքէ անշուշտ թատերական ցերեկային մը, քանի որ այս կարգի հանդէսները հասոյթի ազատ հով միջոց մը եղան ալ բարեկամ հաստատութիւններու համար: Միայն Բերայի Աղքատներուն է որ նախապատուութիւններով կը գոհանայ, թէն ալ տեղը էր որ մինչեւ հիմայ իր տարեկան հանդէսը ունեցած ըլլար, երաժշտական Five O'clock մը, եթէ կ'ուզէր, փոխանակ չոր ու ցամաք թատերախաղի մը:

★ Անցեալ տարուան երեկոյթին գեղեցիկ ապագութեանը տակ, Պարոն Գուգարու, իշխան Մերգա Բիգա խան ժողովութիւն ունի կ'ըսուին, երեկոյթ մը տալ նորէն այս տարին, Նեպոլեոնի օտոնին տալիս, Գեղարքունիքի սրահներուն մէջ:

★ Բարիքի գրական աշխարհին մէջ ծանօթ Հայ գրագէտուհի մը, Օր. Մարիա Տամատեան (Մարիա Տամատ) աւարտած է նոր վեպ մը Հանդիպումներ (Rencontres) վերնագրով, որ այս օրերս կը հրատարակուի Հայ գրականութեան հրատարակած է արգէն տակէ առաջ «Une jeune fille» վեպը որուն վրայ գրուեցաւ ատենը տեղական մամուլին մէջ: Անցեալ տարին հրատարակած էր նաեւ «Rebelles et Soumis» վերնագրով գեղեցիկ նոր վեպերէ բաղկացեալ հատար մը: Եթէ Օր. Տամատեան մայրենի լեզուով հրատարակած ըլլար իր վեպերը, ապահովաբար իր արժանաւոր տեղը պիտի ունենար սոցիալական գրականութեան մէջ:

Ս.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱՒԱՆԴՈՒՄԸ

Անգլիոյ թագային վարժարաններու գիտութեանց ուսուցիչները ժողով գումարեցին Լոնտոնի Համալսարանին մէջ և որոշեցին որ Հին Յունարէնի գաղափարներէն պէտք է որ ստիպողական ըլլայ աշակերտ մը ու է համալսարան մը ընդունելու համար: Այս ընդհանուր գումարման գիտաւոր նպատակն էր գիտական ուսումներէն մաս մը կ'ընտելէ և աւելի լայն տեղ տալ բնական գիտութեանց: Եթէ թագային վարժարաններու ուսուցիչներուն այս որոշումը ընդունելութիւն գտնէ համալսարանի կառավարէն, այն տալին Անգլիացի տղաքը հիմնականէն աւելի ժամանակ պիտի ունենան Գիտութեանը զբաղմունք: Եթէ թագային թագաւոր ի նպատակ տղոց թէ Գիտութեան պիտի ըլլայ սակայն:

Տարակից չկայ որ եթէ ամէն տղայ նախա-կրթարանէ մեկնելէ առաջ, Բնական գիտութեան մասին գէթ վարկպարային ծանօթութիւններ ստանար, անգլիական տղաք իր ամբողջութեան մէջ աւելի բանգէտ պիտի ըլլար: Շատեր ասկիւն կատարելապէս ունեցող են երկարա-կանութեան նման երեւոյթներու պատճառին:

Պատմի ուսանողը որ իր մտաւորական մար-գունքը գիտութեան գաղափարներէն կ'ընէ և իր ժամանակը կը գործածէ Բնութեան իրողութիւնները գիտելու և դասաւորելու համար, աւելի օգտակարապէս զբաղած կ'ըլլայ, քան ա'յն պատմի, որ Յունարէն ըսելով մանուածապատ օրէնքները որովհետեւ համար կը վատնէ իր սուղ ժամանակը:

Ամէնէն առաջ սա պէտք է նկատի առնել որ գիտական նորութիւնները, մանաւանդ վերջին տարիներս, անհամեմատ կերպով բազմապատկուած են, և նախակրթարանի ուսանողի մը միտքը պէտք է ծանրարեւել տառնցմով: Բայց հոս նոր խորի մըն ալ կը ծագի. եթէ անգամ մը որոշուի թէ Գիտութեան տարերքը պէտք է ուսուցանել, ո՞վ պիտի կրնայ գիծ ու սահման մը գտնել այդ տարերքներուն: Վերջին երկու տասնեակ տարիներուն մէջ բնական գիտութիւններուն նկատմամբ ա'յնքան նոր յայտնութիւններ եղան, որ ամբողջ իրողութեան կ'ուշադրեցին մին զմին

առած տալիս. առհնդ, զոր օրինակ, երկարա-կանութիւնը, որ թերեւ համարութեամբ ամէնէն աւելի զբաղեցնող բնական երեւոյթն է: Պիտի առարկութիւն թէ ինչպէս ուրիշ ուսումներու մէջ կ'ըլլայ, հոս ալ տեսական գործնականէն առաջ պէտք է դաս տրուի, բայց սկսնակի մը ինչ կարելի է ըսել տեսական երկարականութեան վրայ: Սըր Օլիվըր Լոք բան մը կ'ըսէ, Բրոք. Բէյնօլտս բոլորովին տարբեր բան մը: Բնական գիտութեանց բոլոր ճիշդութիւն մէջ, բնաւորութեան մինչեւ մեքենագիտութիւն, թո՛հ ու բո՛ւ մըն է մեքենայի տալիս ընդունելի և քիչ-քանաւոր տեսութեանց: Պարանայի հանրային կրթութեան ընդհ. վերատես-տելը շատ լաւ գիտողութիւն մը կ'ընէր վերջերս. «Բնական գիտութեան բոլոր ճիշդութիւն մէջ տես-տել մը անկարգութիւն կը տրուի հիմա, ամէն մարդու կը թոյլատրուի ուզածն ըսելու և ընելու. կարծես ոչ մէկ օրէնք անհրաժեշտ հարկա-ւորութիւն մը կը ներկայացնէ»:

Ըստ Անգլիացի ուսուցչապետ Լէկի, այն ուսանողը, որ ապագային գիտական ուսումներով պիտի պարագի, պէտք է ամէնէն առաջ և ամէնէն աւելի զբաղի մաթեմատիկով, որ ներկայիս, գրեթէ բոլոր գիտական ուսումներուն մէջ կարեւոր դեր մը ունի: Ուսողութեան գաղափար մըն անհրաժեշտ տարր մըն է որպէս զի ուսանողը վարժուի զննութիւններ ընել և հետեւութիւններ հանել իրողութիւններէն: Գիտականները մեծ մասամբ իրենց կարեւոր գիտելիքը կը վերագրեն մաթեմատիկէի գաղափարներ ընտելած առաւելու-թեանց: Բնական գիտութեանց վերաբերեալ ու է հատորի մէջ կը տեսնենք որ մաթեմատիկը միշտ լայն տեղ մը կը գրաւէ:

Բայց պէտք է ուրանալ նաեւ այն դերը, զոր հին յունարէն լեզուն կը խաղայ գիտական ուս-մանց մէջ, շնորհիւ այդ լեզուին ճիշդութեան և ճիշդութեան և առ հատարակ բոլոր բանասեր-ներու ծանօթ ըլլալու հանգամանքին, Յունարէնը հիմը կը կազմէ մեր արդի գիտական բառերուն: Գիտական ուսումներու հետեւող ամէն ոք շատ լաւ գիտէ թէ իր միտքը պահելու բառերը ո՞րքան մեծ առնչութիւն մը ունին իր սորված յունարէ-նին հետ, և եթէ գաղափար չունի տակաւին այդ լեզուին վրայ, գոցէ ժամերով պիտի տատանի գիտական բառի մը ստիճակ, աշխատելով միտքը պահել զայն: Հետեւաբար, իբր անհրաժեշտ իրող-ւորութիւն պէտք է ընդունել որ մաթեմատիկէն ու հին Յունարէնը երկու կարեւոր պէտքերն են բնա-կան գիտութեանց ուսման համար:

Բնական գիտութիւնները, թէ պղտկներուն և թէ չափահասներուն հաւասարապէս օգտակար ուսումներ են. այդ օգտակարութիւններուն մէջ ամէնէն կարեւորը և ընդհանր թերեւս այն է որ գի-տութիւնը մեղի կը սորվեցնէ աւելի գիտութեամբ տարբերութիւն մը գտնել հաւանականութեան և ապացոյցին միջեւ. գիտական ուսումներն են որ ամէնէն աւելի կը նպաստեն գաղափարներու կեդ-րոնացման, առանց որուն մտաւորական ամէն կար-գի գործունէութիւն անօգուտ ըլլալու դատա-պարտուած է:

Բայց այս առաւելութիւններէն դուրս, գի-տական ուսումները տարբեր հրապոյր մըն ալ կը ներկայացնեն սակայն: Գիտութիւնը կը գոհացնէ մարդկային հետաքրքրութիւնը եւ յագեցող կու-տայ հրաշալիքն ու վիպականին նկատմամբ մեր անցուցած փափաքներուն: Գիտական ուսումներէն գրական օգուտ մը քաղենք թէ չէ, անկարելի է ուրանալ որ գիտութիւնը սահմանաւոր է ամէ-նէն զօրաւոր արեւմտեան տալու մեր միտքին և ամէնէն աւելի յաջողապէս կրնայ գոհացնել Ան-ծանօթին նկատմամբ մեր իմացականութիւնը չարաբողջ հարցումները: Փափաքելի էր որ, այս կէտը ամէն ընթերցողի մտքին մէջ լաւ մը տղա-ւորուէր:

Ն.

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԾԻՆԸ

ՄԱՆԱԿԱՆՑ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ Երախտի մը առաջին օրը

Նորածին երախտի մը հագուստներուն համար պահանջուած առաջին պայմանը տաքուկ ըլլալն է: Իսկ միւս երկրորդը, խիստ կակուղիկ, փափուկ ըլլալն է, որպէս զի ոչ մէկ կերպով նեղութիւն չպատճառեն մանկիկին շարժումներուն:

Նորածիններու զգեստները պէտք է թոյլ ու լայն ըլլան, անոր կուրծքին ու իրանին շուրջը, այնպէս որ անոր թոքերն ու սիրտը զոռարութիւն չքաշեն իրենց աշխատութեան շարժումներուն մէջ. նոյնպէս պէտք է որ սեղմեն ստամոքսը, մարսողութեան արգելք չըլլալու համար, ոչ ալ որովանք, որպէս զի աղիքներու գործունէութեան վնասելով աղեթափութեան տեղի չտան: Հարկ է նմանապէս որ թեւերուն եւ մարմինն անկիւններուն վրայ սեղմուած չըլլան, բոլորովին դիւրացնելու համար արեան շրջանը երակներուն եւ շնչերակներուն մէջ, եւ հանգիստ կատարել տալու համար բոլոր անդամներուն շարժումները:

Նորածնութեան քիմիականութիւնը, որ աւելն օր այնքան դիւրաւ կը փոփոխէ չափահասներու հագուստներուն ձեւերը, նորածիններու զգեստաւորումին ալ չէ խնայած բոլորովին: Երբեմն, բոլոր նորածինները խանձարուրներու մէջ փաթթուած էին. իսկ հիմա, պղծակներն հագուստեցնելու եղանակներու մասին շատ տարբերութիւններ կան մէկ երկրէն միւսին մէջ, կամ մինչեւ իսկ միեւնոյն երկրին տարբեր կողմերը:

Հաւագոյն եղանակը, սակայն, ինչպէս ըսինք, միշտ այն է որ երախտներուն մարմինը չի նեղեր, չի սեղմեր, չի կաշկանդեր քնաւ, եւ անոնց թարմ ու փափուկիկ միսներուն ու գործարաններուն, հասարակ քերմութեան աստիճանի մը մէջ, թոյլ կուտայ ազատութեամբ կատարել իրենց շարժման, մարսողութեան եւ անձնական աշխատութիւնները:

Ի՞նչ է ՏԱՐԵԿԱՆ ԾԱԽԲԸ Բարիգեան գործաւորներին

Պ. Թոստօվի, «Ծահոյ ու տառապող կիներ» անուն իր շահեկան գրքին մէջ. հետեւեալ կերպով կը սահմանէ տարին 850 1200 ֆրանք շահոյ գործաւորուն հիին պիտո՞ճէն:

Բնակարան	Ֆր. 100 էն	150
Ուտեստ	» 550 »	750
Հագուստ	» 100 »	150
Չանաղանք-վառելիք		
Հուսացք, դեղ, պտոյտ, ևն.	» 100 »	150
	» 850 »	1200

— Պ. Ծահոյ Պրիւա, իր «Ասեղի դրածաւորներ» հատորին մէջ կը յիշէ պղծակ աղջիկ մը, որ օրը 1 ֆր. 25 մեթ. կը շահէր, այսինքն 375 ֆր. տարին, եւ որ զանոնք կը ծախսէ հետեւեալ կերպով:

Բնակարան, տարին	Ֆր. 100
1 չրջաղցեստ	» 5
1 փողկապ	» 2
2 զոյգ գուլպայ, 0.65 էն	» 1.30
2 » կոշիկ 4.— »	» 8
2 շապիկ 1.25 »	» 2 50
1 դիշերնոց	» 1.25
2 թաշկինակ	» 0 60
Օգային կաղ, տարին	» 4

Գումար	Ֆր. 125.65
Կը մնայ իր մնունդին համար 250 ֆր. այսինքն օրական 0.65 սանթիմ: զոր կը ծախսէ հետեւեալ կերպով:	
Առտուն, կաթ	Ֆր. 3. սնթ. 05
Օռուան հաց	» » » 20
Յարեկին, խոզենի	» » » 10
» խաշած բաթաթէս	» » » 5
» պալիթ	» » » 10
Երեկոյն, խոզենի	» » » 10
» խաշած բաթաթէս	» » » 05
Ֆր. 0. Սնթ. 65	

Եւ կ'ըսեն թէ բարիգեան գործաւորուն հիւք միշտ ուրախ ու զուարթ կ'ըլլան, եւ երգն ու պարը կը սիրեն թրթռուն դեղձանիկներու պէս...

Ա.

ԽՈՀԱՐԱՐԱԿԱՆ

Ձուկ ճապկելու նոր եղանակ մը

Ա. Լէն մարդ ձուկ կը տապկէ, բայց անոր մասնաւոր համը պահել, ամէն խոհարարի գործ չէ. ոմանք մէջը հում կը ձգեն, ոմանք պէտք եղածէն աւելի շատ կ'իփեն, եւ ոմանք ալ այնքան ախոր կը թաթխեն, որ ձուկերը ձէթին մէջ կը թուլնան եւ իրենց համը կը կորսնցնեն: Ուստի կարեւոր կը համարինք ճիշդ մանրամասնութիւններ հաղորդել ձուկ տապկելու եղանակին վրայ:

Ամէնէն կարեւորն է շատ թարմ ձուկ ընտրել, փորը պարպել, թեփերը մաքրել եւ քանի մը վայրկեան կաթի մէջ դնել. յետոյ հանելով ալիւրը թաթխել: Անդին տապակի մը մէջ կարագ ու ձէթ դնել, հաւասար չափով, այրել զանոնք իրար խառնելով, ու տապակին մէջ շարել ձուկերը այնպէս որ իրարու չդպչին: Կրակը վայլուն ըլլալու է, բայց ոչ բոցավառ, վառ զի պէտք է որ ձուկերը կամաց կամաց եփին, եւ եթէ կրակը սաստիկ ըլլայ, կը կարմրին առանց եփելու, մինչդեռ պէտք

է օսկիի դոյն ստանան, եւ մէջն ալ հում չմնայ: Երբ ձուկերը տապակէն հանէք, տաք պնակի մը մէջ շարեցէք զանոնք, յետոյ տապակը օրեցէք, եւ հոն հալեցուցէք կտոր մը թարմ կարագ, եւ այլեւ յետոյ ձուկերուն վրայ անցուցէք, եւ վրան պղպեղ ցանեցէք:

Ուշադրութիւն բնելու է որ ձուկերը տաքցած պնակներու մէջ դրուին, եւ զգուշանալու է տապակին մէջ մնացած խոր անոնց վրայ չանցրնելու, ինչ որ աննշան խնայողութիւն մըն է, որ կրնայ այդ համեղ կերակուրին համը հոտը փախցընել:

Մրգանու եփելու եղանակը Փոքիկ օրիւորներուն համար

Անուշ, օշարակ, բանդակ, հաստեաներ եփելու աւելի դեղատեսակ օրիւորներուն կը վայելէ, քան տիկիներուն, որոնք կը զրազին աւելի լուրջ ու տեղիքներու պատաստութեամբ: Բայց անուշեղեններու պատարասութիւնը այնքան բանաստեղծական բան մըն է, որ պիտի վաճառէինք սորվեցնել մեր զեռահասակ ընթերցողներուն, յուսալով մեծ հաճոյք պատճառել իրենց: Բայց որովհետեւ այս եղանակին պրոպագանդան շատ չեն գտնուիր, պիտի բացատրենք այս անգամ չոր ստորին անուշ եփելու եղանակը, որ այնքան տոստ է Պարսկ մէջ, եւ որ սիրուն ու տեղիք մըն է հացկերութիւն սեղանի մը վրայ:

Որպէս զի մրգանու չոր աղէկ ըլլալու ամէնէն առաջ պէտք է սալորները ընտրել զիտաւոր: Անոնց լաւագոյն տեսակն է Ա. Կալա երիի բոսածը, զոր զանազաններու է աւանոր մասնաւոր ուրիշ սալորներէ: Պէտք է հարկը յիստն կուտ սալոր տանել եւ երկու ժամ պող ջուրի մէջ թրջել, յետոյ ջուրը քամելով սանի մը մէջ լեցնել կէս լիտր ջուրով եւ հարկը յիստն կուտ շաքարով՝ ձգել նաեւ երկու կուտ կասի, (թարթին) լեմոնի մը բարակ կտրուած կեղեւը, եւ ընկոյզի չափ շատ աղիւ տեսակ կարագ: Այս ամէնը պէտք է մեղմ կրակի վրայ եփել երկու քէս երեք ժամ: Երբ սալորները աղէկ մը կակուղան, վրան լեցնել քառորդ լիտր լաւ կարմիր պօրտո, ու նորէն եփել մինչեւ որ երեսը բարակ ձերմակ փրփուր մը գոյանայ: — Թողու որ պաղի, յետոյ բանդակամանի մը մէջ շարել սալորները իրենց օշարակով մէկ տեղ:

Յառաջիկայ թիւով պիտի բացատրենք սեւ հակիթներ պատրաստելու եղանակը:

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Շ 46676

ԱՆԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Շարժումն օրաթերթերը հետեւեալ լուրը հաղորդեցին .—

«Կ. Պոլսէն Գերման Վալթ հեռագրական գործակալութեան հաղորդութեամբն նայելով, Օսմ. կայսերական կառավարութեան եւ Տոյչէ Պանքի միջեւ վեւոր. 1845 համաձայնութիւն մը գոյացած է, որպէս զի Անատոլիոյ երկաթուղեաց ընկերութիւնը Գոնեայէն-Էրէլլի երկաթուղիի մը շինութեան ձեռնարկէ :»

Այս լուրը կը բաւէ ինքնին ցոյց տալու համար, Օսմ. կառավարութեան Անատոլիոյ գաւառներուն՝ մօտ ապագայի մը մէջ անխուսափելի կերպով առեւտրական բարգաւաճման անհամեմատ աւելնալը եւ հետեւեալս երկրին տնտեսական վիճակին առաւել եւս զարգանալը :—

Երկաթուղիի գիծը Գոնեայէն մինչեւ Էրէլլի, Էնկիրիէն մինչեւ Պաղտատ, Հայտար Փաշայէն մինչեւ Մէրսինա, իրենց օժանդակ գիծերով մէկտեղ պիտի չենցնեն այն տեսակ վայրեր, ուր տեղի բերքերը եւ արտադրութիւնները ցարգ չեն շահագործուել փոխադրութեան զիւրութիւնն չըլլալուն համար : Անատոլիոյ ամէն կողմերը երկաթուղիի հաղորդակցութիւնը, վաճառականութեան մղում տալով՝ արմաթի, ներքին արտադրութեանց, ներքին ճարտարարուեստի եւ միանգամայն ներածման տեսակէտով ալ ընդհանուր առեւտրական գործառնութեանց պիտի նպաստեն : Ինչպէս որ Էնկիրի, Գարա-Հիսար, Գոնիա, Քէօթահեայ, երկաթուղիին շինուելէն ի վեր թիֆթիքի, աֆիօնի, արմաթի եւ ուրիշ ընդեղեններու վրայ մասնաւոր արտածութիւն եւ մեծաքանակ վաճառում ունին, այնպէս ալ, քէնտիրի, քէնէվիրի, զաֆրանի, ճէնրի, չէլիթէք իշի, խէփի, մեղրամօթի եւ ուրիշ տեսակ արտադրութեանց վայրեր՝ Պոլս, Պէյպղար, Նալլը Հան, Սիւրիֆիսար, Քեանդրի, Զաֆրանպօլու եւն. մեծապէս պիտի օգտուին Պաղտատի մեծ գծին ծրագրին գործադրութենէն : Հանրային Պարտուց վարչութիւնն ալ, ծխախոտ, աղ եւն. արտադրող վայրերու հետ ունեցած հաղորդակցութենէն ալ աւելի պիտի օգտուի, փոխադրութեան զիւրութեան պատճառաւ :

Ներքին գաւառները ցարգ փոխադրութեան մասնաւոր ու որոշ ճամբաներուն էին՝ կցուած համապատասխան նաւահանգիստի մը, օրինակի համար, Երզնկա, Կարին, Պիթիա, Վան եւն. իրենց միակ նաւահանգիստ ունին՝ Տրոպիզոնը, Արապկիր, Ակն, Շապին-Գարահիսար կը բանին կիրառուէ, Եօզղատ, Սեբաստիա, Ամասիա, Մարզուան, Զի-

լէ, Զորում եւն. կը կեդրոնանան Ս. մ. սոնի նաւահանգիստը : Գաթէմաշիի գոնէն է Ինկայօլու, Զաֆրանպօլին Պարքընը ունի իւր նաւահանգիստ : Աստիւն Միքսիմ կը հայթայթէ Ատանայի եւ Կեսարիոյ ընդեր ներածումը եւ կը կատարէ բոլոր արտածումը, իսկ Իսքենդերուէն նաւահանգիստն է Հայկպի, Այնթապի, Մարաշի, Տիարպէքի, Մամուրէթի, Ալիզի եւն. եւն. :

Ահա Անատոլիոյ կարեւոր գոտիները, որոնց միջոցաւ երկրին ներածումը եւ արտածումը տեղի կ'ունենան : Քէօթահեա, Գարահիսար, Գոնեա, նոյն իսկ Պիլէճիկ՝ ասկից առաջ Իզմիրի հետ երկուքն էին, բայց երբ Անատոլիոյ երկաթուղին մինչեւ Գոնեա երկարեցաւ, այն ատեն այս ամէնքն ալ Հայտար Փաշայի հետ գործել սկսան, մանաւանդ որ ընկերութիւնը խելացիութիւնը ունեցաւ փոխադրողէքները, այսինքն վարձքը ամանցրնել եւ պարզապէս մրցիլ Զիւրիոյ դէմ :

Եթէ մինակ Իզմիր-Գոնեայի գիծը կրցաւ Իզմիրի պէս բանուկ նաւահանգիստի մը վիճակը, հապա ճրքան աւելի փոխադրութեան ճամբաներու վերեւ յիշուած զրութիւնը անհամեմատ կերպով պիտի փոխուի՝ երբ ամբողջ Անատոլու ամէն կողմով երկաթուղիի ներդաշնակ հաղորդակցութեան մը մէջ գտնուի. այն ատեն շատ հաւանականաբար վերը նշանակուած Պարթն, Ինէպօլու, Սամսոն, Կիւրասոն, Տրապիզոն, Մերսին, Իսքէնդէրուէն եւն. նաւահանգիստները իրենց այժմու գործառնութիւններէն բաւական մօտ մը պիտի կորսնցնեն. պատճառը յայտնի է, օրինակ՝ Իզմիրը : Երկրի մը առեւտրական գործառնութեանց ոգին մըրցումն է. երկաթուղիի ընկերութիւնը պիտի ջանայ անշուշտ որպէս զի Երզնկայի հընքայները (ղորեն), Էնկիրիի ճամբով Հայտար Փաշա զրկուելու պայմանաւ, ինք փոխադրէ, եւ ասիկայ ալ զփուար բան մը չէ, պզտիկ մրցումի խնդիր մըն է. մինչդեռ հիմայ Երզնկայէն ամէն ներածում կամ արտածում Տրապիզոնի միջոցաւ կ'ըլլայ. այսպէս՝ բոլոր միւս նաւահանգիստներու համար որով յիշեալ Պաղտատի գիծը մրցումի նոր մղում մը յառաջ պիտի բերէ իրարու մրցակից նաւահանգիստներու միջեւ :

Գոնեա-Էրէլլի գծին շինութեան մօտ ատենի մէջ ձեռնարկուիլը, գրաւական մըն է միւսներուն ալ մօտալուտ գործադրման :

Երկաթուղիի ընկերութիւնը մրցող մը պիտի ըլլայ, փոխադրողներու դէմ, այսինքն՝ քաղքի, տեղի ըսուած փոխադրողներու դէմ, ճիշտ այն մրցման

պէս որ տեղի ունեցաւ ասկից 7-8 տարի տարի առաջ Դալաթիոյ քարափի շինութեան ատեն, քարափի ընկերութեան եւ մալուհաճիներուն միջեւ : Ներկայիս ալ, Հայտար Փաշայի նոր Քարափը, որ շատ մեծ ծառայութիւն մը կը խոստանայ, ի շահ հանրութեան եկաւ վիճակը նորէն մալուհաճիներուն եւ նոյն իսկ Սիրքէճի եւ Հայտար Փաշայի միջեւ փոխադրութիւն կատարող աւալարճիներուն (Օսմ. մօնը, Կրամաթի, Մուրատ օղլու եւն. աւալարներ) որոնք մեծ զփոխադրութիւն ցոյց տուին եւ որուն արդիւնքը սակայն ոչինչ եղաւ :

Հայտար Փաշայի քարափը այսօր փոխադրութեան կարեւոր կայան մը դարձած է եւ իր մեծ օգտակարութիւնը մասնաւորապէս վրայ է արդէն : Այսօր, Գոնեայէն, Աֆիօն-Գարահիսարէն, Էնկիրիէն, Քէօթահեայէն, Էսկիշէն, վերջապէս Երկաթուղիին ամէն կայարաններէն Հայտար Փաշա բեռնուած ապրանքները feco bord, նաւը յանձնելի կը կատարուին, օրինակի համար, Երոպա բեռնուելիք 2 վազոն մեղրամօթ, Հայտար Փաշա զրկուած են : Այդ մեղրամօթը եւ բոլոր տանող շոգենաւը Հայտար-Փաշայի քարափին կը մօտենայ բազմակի եւ վազոնէն ապրանքը առնելով, կը տանի Եւրոպա : մինչդեռ քարափը չլինուած շոգենաւ չէր կրնար մօտենալ Հայտար Փաշա, որով հոն հասած մեղրամօթը, մալուհազրուելով Սիրքէճի պիտի հանուէր եւ հոն կրկին գործողութիւն կատարուելով շոգենաւ պիտի բեռնուէր, կը տեսնուի թէ որքան շահաւոր է հիմայ թէ՛ ծախուող եւ թէ՛ ժամանակի խնայողութեան տեսակէտներով. Հայտար-Փաշայէն Սիրքէճի եկած մալուհան անպատճառ ապահովագրել հարկ էր, վասն զի հարաւոր ծով մը ապրանքը կրնար կուլ տայ. հիմայ առնոց ո՛չ մէկը կույ, Հայտար-Փաշայի քարափը գործառնութեանց մեծ դիւրութիւն առթած է, եւ երբ յիշուած պարագաներուն մէջ Պաղտատի գծին շինութիւնը կու գայ աւելցուիլ Հայտար-Փաշայի քարափին ընծայած դիւրութեան վրայ, ան ատեն դիւրին է ըմբռնել թէ Օսմ. կայս. կառավարութեան Անատոլիոյ գաւառներուն համար առեւտրական ինչ մեծ բարգաւաճում մը վերապահուած կայ, մօտալուտ ապագայի մը մէջ :

Խ. Պ.

ԱՌՆԵՏՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլսոյ հրապարակի գործառնութիւնը չարթուս ծայր տուին. գաւառներէ քիչ շատ յաճախորդներ, եկան, մանիֆարտայի, մանածի եւն. պէտքերնին հօգացին,

միայն հրապարակին վրայ դրամի պէտք կա, վասն զի գործարանները վաճառականները ներգելու վրայ են։

Պոլսոյ հրապարակին առեւտրական կարեւոր տուններէն մին, եւրոպայի մը շաքարեղէն քաւական մտահոգութեան առարկայ դարձաւ, անով որ իր թուղթերէն (Գամպիալ) մէկ քանիները շնորհունուեցան եւ ուրիշ մէկ քանի՝ վճարօրը հասածներն ալ չվճարուեցան։ յիշեալ տան թուղթերը ունեցողները վախը ունէին թէ suspension-ի մը բռնուած են, սակայն նոր հետազոտներ՝ ալի վախը փարատեցին։ Վերջին մանրամասնութեանց նախելով, յիշեալ աւետարական ասան անդամներէն մին անձնասպան ըլլալով, գործառնութեանց մէջ ընդհանուր խանգարում մը յառաջ եկած է, ոչ ուրիշ բան, որ սակայն կը յուսացուի որ ի մօտոյ կարգադրուի եւ ամէն թուղթ վճարուին կամ ընդունուին, քանի որ առայժմ suspension-ի մասնաւոր պատճառ մը չկայ։

Այս լուրը հրապարակին արդէն փափուկ վիճակին վրայ մեծապէս ազդած է, Գամպիալի գիները միշտ 1-2 փարայ՝ ամէն օր անկում կրելու վրայ են, զիսաւորաբար ստակի ներդրութեան պատճառաւ։

★ Բամպակը շաքարեղէն 12 բունթօ եւս բարձրացաւ, վերջին հետազոտները սքօթը 5.38 բէնս, իսկ յառաջիկայ Յուլիս-Օգոստոս ամիսներու համար յանձնելի գինը աւելի հաստատ (ferme)՝ ցոյց կուտային։ Այս բարձրացման պատճառը կը վերագրուի նուազ քանակութեամբ բամպակ յանձնուելու փոխարէն առաւել սպառում եւ խնդրանք ըլլալուն, այսինքն 100 հակ յանձնման դէմ 130 հակի պէտք կայ, ինչ որ ցոյց կու տան պարբերաբար անգլիական թերթերը, մասնաւոր սթամբուլի թերթերը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԻՒԱՆԱԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏՆԴ

Անգլիացի եւ Գերմանացի երկու մեծ քաղաքագէտներ՝ Պլոք եւ Պիլլարք, իրենց կեանքի վերջին տարիներուն այնքան հաստատաւորութեամբ պնդած են թէ երկու մեծ պետութեանց միջեւ պատերազմ մը, ներկային, գրեթէ անկարելի է։ Ժամանակին տարակուսողներ զըտնուած են այս ճշմարտութեան, եւ սակայն այսօր ամէն պարագայ կուգայ հաստատել թէ, այդ ճշմարտութիւնը վեր է ամէն վէճէ։ Ներկայիս, երկու մեծ տէրութեանց միջեւ պատերազմ մը անկարելի է, որովհետեւ արդի զէնքերով ճակատամարտ մը այնքան սպառիչ է, որ ոչ մէկ ազգ ի վիճակի պիտի ըլլայ, պատերազմի միջոցին իր սննդեղէնները ճարելու։ Այս պարագան, որ, ի բաց առեալ

Ռուսիան, իրականութիւն է ըստ ցամաքային եւրոպական մեծ պետութիւններու համար, մանաւանդ բացարձակ ճշմարտութիւն է Մեծն Բրիտանիոյ համար։

Ուրեմն հաստատ կերպով պատերազմ մը երկու մեծ տէրութիւններու միջեւ այսարհիս ամէնէն մեծ անհաւանակաւ նութիւններէն մէկը պէտք է նկատուի, ինչ որ ալ եղած ըլլայ շարժառիթ իրենց միջեւ պատերազմի մը յառաջ գալուն։ Արդէն վերջին ատկներս, Անգլիոյ մէջ, ուրիշ մեծ պետութեան մը հետ պատերազմի մը ամէնէն զուգն կասկածը մեծ մտահոգութեանց տեղի տուած է, որովհետեւ կը մտածուի թէ այդ տեսակ պարտագոյ մը, Անգլիոյ ժողովուրդը ուսկից իր սնունդը պիտի ստանաւ։ Նոյն իսկ անգլիական հանդէս մը խիստ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է, ըսելով թէ հարկ է յատուկ յանձնաժողով մը կազմել, որ պաշտօն ունենայ խղճամիտ կերպով ու մանրամասնօրէն քննել Անգլիոյ վիճակը պատերազմի մը պարագային եւ մտածել նաեւ այն միջոցներուն վրայ, որով Անգլիա պատերազմի պարագային ի վիճակի պիտի ըլլայ միշտ իր ժողովրդեան համար սննդեղէնի անհրաժեշտ քանակութիւնը գուրտէն ստանալ։

Այս կէտը կ'արժէ մասնաւոր կերպով ուշադրութեան առարկայ ընել, որովհետեւ քաղաքական բաժնի ընթերցողներ, ընդհանրապէս զիրին բան մը կը կործեն, երկու մեծ տէրութեանց միջեւ պատերազմ մը, երբ կը տեսնեն թէ անոնց յարաբերութիւնները միմեկեւոր ամպեր կան հորիզոնին վրայ, ըստ իրենց՝ պատերազմի ամպեր։ Մինչեւ ակոսները սպառազինութեան մը արդիւնքն է որ այսօր եւրոպական մեծ պետութիւններ անկարելի է որ կարենան իրարու դէմ պատերազմ հրատարակել։ Բանի որ այդ տեսակ յայտարարութիւն մը թէ՛ յազմող եւ թէ պարտուող կողմերուն համար անօրին կերպով մարդէային կեանք եւ նիւթական հարստութիւն պիտի արժէր, այնքան, որ յազմողն ալ չպիտի կրնար հանգարտ խղճով իր յազմականի դափնիններուն վրայ պառկիլ։

Յաճախ, նոյն իսկ բաւական մեծ անհամաձայնութիւններ եւրոպական երկու մեծ պետութիւններու միջեւ իրենց ամէնէն սուր վիճակին հասնելէ վերջ յանկարծ կը կարգադրուին, որովհետեւ այդ վիճակին շարունակութիւնը կրնար յանգիլ պատերազմի մը որ այնքան կը սոսկացնէ զիւրենք։ Մեծ պետութիւնները, հետեւաբար, իրենց տարբեր՝ նոյն իսկ իրարու ներձակ շահերը իրարու հետ կը հաշտեցնեն բանակցութիւններով, որոնք մասնաւոր սկզբունքներու հիման վրայ տեղի ունենան։ Մասնաւոր սկզբունքներու հիման վրայ տեղի ունեցող այդ բանակ-

ցութիւններն են, որոնք աւելի նուիրագործուած բացառութեամբ մը կը կոչուին դիւանագիտութիւն։ Դիւանագիտութիւնը ոչ մէկ ժամանակի մէջ այնքան կարեւոր դեր մը խաղացած է, որքան այսօր եւրոպական մեծ ազգութիւններու քաղաքական կեանքին մէջ։ Դիւանագիտութիւնը այսօր միակ միջոցն է, որով եւրոպական տէրութիւններ իրենց միջեւ եղած վիճերը կը կարգադրեն։ Ինչ որ առաջ, պատերազմով կը կարծուէր թէ կարելի է շահիլ, նոյն կը կատարուի այսօր Եւրոպայի մէջ, դիւանագիտական գործունէութեամբ մը։ Եւրոպական մեծ պետութեան մը համար սա տարբերութիւնը միայն կայ որ պատերազմի ծայրացի միջոց մըն է գոհացում ստանալու, իսկ դիւանագիտութիւնը բանաւոր ճամբան։ Այս ըմբռնումին գործադրութեան սակայն սա պարագան յառաջ կուգայ որ արդիւնքն ալ շատ աւելի չափաւոր կ'ըլլայ, մինչդեռ միւս կողմէ ալ շատ աւելի հաստատ եւ շատ աւելի նուազ զոհողութեամբ մը ձեռք կը բերուի։

Եւրոպական մեծ պետութիւններու քաղաքական կեանքին մէջ, արդէն ամէնուն ծանօթ կ'էտ մըն է թէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները տակաւ որքան բազմակողմանի եւ կենսական կը դառնան։ Եւրոպական մեծ պետութեանց դիւանագիտական յարաբերութեանց զըլխաւորաբար զարկ տուող պատճառներն մէկն է վեհապետներու կամ պետութեանց գլուխներու այցելութիւնները՝ օտար արքանիքներու կամ պետութեանց գլուխներու։ Յառաջիկայ դարուն, արդէն շատերը պիտեն, որ այս տեսակէտով շատ քիչ մնաւոր չըջան մըն է։ Նախ Ռուսիոյ Զարը պիտի այցելէ իտալական արքունիքը, յետոյ Անգլիա, նոյնպէս հաւանաւոր է որ Էտուրը թաղաւորը այցելէ ցամաքային եւրոպական մեծ պետութեան արքանիքները։ Անգլիոյ մարտաքաղաքն ալ, յառաջիկայ դարն կամ ամբարն, կ'ենթադրուի թէ պիտի ընդունի ցամաքային Եւրոպայի մեծ պետութեանց մէկ կամ երկու վեհապետներուն այցելութիւնները, եւ այսպէս շարունակաբար։ Հետագիւրները այս շաքիւն սկիզբը նմանապէս կը հաղորդէին թէ Մ. Նահանգներու նախագահն ալ հաւանական է որ յառաջիկայ մայիսին ճամբորդութիւն մը ընէ զէպի Եւրոպա։ Յորմէնհոէ Մ. Նահանգներն ալ մեծ պետութիւն մը դարձան, շատ աւելի պէտքը կը զգան դիւանագիտական յարաբերութեանց ոյժ տալու, եւրոպական մեծ պետութեանց հետ ուսնեցած իրենց դործերուն մէջ։ Եւ զիսանագիտական յարաբերութեանց ամէնէն աւելի ոյժ տուող միջոցն է վեհապետներու կամ պետական գլուխներու իրարու տուած այցելութիւնը։

Մ. Շ.

Արտոնատէր Ա. ՈԱԳԱՆԻ

Տպագրութիւն Սազաեան
Կալաթա, Գուրշուքլու խան քիւ 7

ՊԱՆԿԱՆ

ԱՌԱՆՁԱԾՆՈՐՀԱՆՈՐԴԱՅԻՆ ԱՂՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ. Ի ՍՕՑԻԱԼ

Դրամադրութի, Պահեստ
Եւ Երաժշտութեան զուգար

ՖԻՆԱՆՍ 7,500,000

Դրամատուն Ընկերութեան Ի Թուրքիա
Գ Ի Ե Տ Ի Լ Ի Օ Ն Ե

Ընկերութիւնը չմերկայացուած գումարներու մեզ

Գործակաճներ կը փնտռուին

Թուրքիոյ ԸՆԿ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, Ղալաթիա, ձեռնարկաճ, քիւ 1-2

ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Պատրաստ եւ չափի վրայ նագոստներու

ԼԱ ՊԷԼ ԺԱՌՏԻՆԻԷՆ
Կալաթա, Շիրիքի քրատուէի կայարանին դէմ, 23

Սոյն հաստատութեան մէջ կը գրա-
նուին ամենաշատը կերպասով շինուած
ձեւաւոր պատրաստ հագուստներ, ամէնքն
այ խիստ չափաւոր գիներով, որովհետեւ
տէրը, Պ. Լուիզորուլ, 24 տարիէ ի վեր
չափ ծախելու սկսածն էր իւրացուցած է
կը գտնուին նաեւ մանչ եւ աղջիկ տղայ
համար ամէն տեսակ գլխարկներ, Ձմեռ-
ուան եղանակին համար մանաւորաբար
ընտիր հագուստներ եւ բալթներ հասած
են եւրոպական առաջնակարգ դործա-
րաններէ:

ԱՆՆԱՐԱՏ ԹԱՃ-ՏԷԼԷՆԻ ԶՈՒՐ

ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՐԱՐ

Յանձնարարուած

Բոլոր բժիշկներու կողմէ

Անխտիք

Կը ծախուի երկու տեսակ պղտիկ շիշերու
եւ ճերմակ հաղարնոցներու մէջ

Մանաւոր բժիշկներէ եւ բժիշկներէ բացառած

ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾՆԵՐԷՆ

ԿԵՂԾՆԵՐԷՆ ԵՒ

Ղալաթիա, Եէր Ալթըն ձամի կողմը

Խրիստոյէրկի խանին տակ, քիւ 5

ՕՀԱՆ ՔՈՒԼԱՔԵԱՆ ԷՖ Ի ԽԱՆՈՒԹԸ

Թէ՛ՅԸ առէնէն առողջապահի րմպելին է
Թէ՛ՅԸ առէնէն առան ըմպելին է
Թէ՛ՅԸ առէնէն անդառար րմպելին է
Թէ՛ՅՆ է որ կը գիւրադնէ մարտգոյթիւնը

Ա. ԱԼԷՄԵԱՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԷՅԻ

Թանաթ փողոց, քիւ 49

Ա. ԱԼԷՄԵԱՆ. Թէ՛ՅԻ մեծ վաճառատունը
ունի ամէն տեսակ հոտաւէտ ու համեղ
մզմիւ տոսակէ թէ՛ՅԻ, շատ աման գինե-
րով Գաւառներէ կ'ընդունուին ա էն տե-
սակ յանձնարարութիւններ եւ կը դըր
ծաղորին կատարեալ ճշգրտահոլութեամբ
եւ ուղղութեամբ

ԱՏԱՄՆԱՐՈՒԹԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԹԵՐԻՐ

ՄՈՐԻՍ ՖԱՐԱՃԻ

Ղալաթիա, Մերքեպանի փողոց, ձեռնարկաճ, 3

ԿԱՆԻՍԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՈՎ

Թուրքիոյ ամէն կողմերը կը զրկուին

ապրանքներ

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ

Ա. Տ. Ա. Մ. Ն. Ա. Բ. Ո. Յ. Ժ.

Պոլիս, Պահեճ Գաբու, Պին Պիր Զեյիտին դիմաց

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՅԵԱՆ. ամէն առաւօտ կանուխ կը զանուի

Սկիւտար, Իճապէ, Տողրամաճը փողոց իր բնակարանը

Ամէն օր 5-11 զիմի Պոլիս, Պահեճ Գաբու, Պին-Պիր-Զեյիտին դիմաց

Կիրակի օրեր, ժամադրութեամբ

ԲԵՆԵ ԳԱՅԱՅԵԱՆ

Բերա, Բուսէի Բասաճ

Մեծ մշտնաց հեծե-
լանքներու եւ յարա-
կից ամէն տեսակ կազ-
մածնրու, լապտերնե-
րու, օդամախ գործի-
ներու, եւլն. եւլն.

ՊՈՍՏՈՐ ԶԵՆԵԼԱՆԻՆԵՐ

Մանաւորաբար Արեւելի համար պատրաստած

Մանաւոր աշխատանոց

Հէնէլանիներ ինքնաբերական եւ արհեստական համար

ԹԱՅՅՄԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ԿՈՃԱԿԻ ՄԵՔԵՆԱՅ

Թէ՛՛ Գերձակներու եւ թէ՛ կանանց զգեստ

ներ կարողներու համար անհրաժեշտ

ԿՈՃԱԿԻ ՄԵՔԵՆԱՅ

ՄԻԱՅՆ 46 ՖԻՆԱՆՍՈՎ

Թայման եղբարց կոճակի միջոցաւ կը

շինուին 16 տեսակ մեծ եւ փոքր կոճակներ

Մեկ ժամուան մէջ 185 կոճակ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՅ

Կալաթա, Պէոյի ք Միլլէթ խան, քիւ 1

ՖԷՆԻՔԱ ՕՐԻՇԻԷՆ

ԿԵՆՑ Զ. ՀՐԴԵՀԻ ՇՈՎՈՒ

ԿԱՅՍ. ԹԱԿ. ԱՌԱՆՁԱԾՆՈՐՀԱՆՈՐԴԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՍՏԱՆԻ Ի ՎԵՆԵՆԱ. 1860ԻՆ.

Դրամանակ՝ Հոմար ար յաւն, քիւ 52, 53, 54, 55, 56

Լիազօր սերկայացուցիչ Գ. ՖԻՐԱՏԵԱՆ

Ֆէնիքս Օթրիշիէն Ընկերութեան կենաց ապահովագրութեան օրինակ մը. —
35 տարեկան մէկը որ կ'ուզէ ապահովագրուիլ Ֆէնիքս Օթրիշիէն Ընկերութեան
20,000 Ֆր. եւ քսանհինգ տարուան համար, տարեկան 925 8) Ֆր. պիտի վճարէ
ու պայմանաւորուին պիտի ստանայ 31 266 Ֆր. հնչուն դրամ ա'րազմովին. Իսկ եթէ
նոյնի դըր օրինակ, 10 տարիէն, իր ժամագորգները անմիջապէս պիտի ստանան
1,314.62 Ֆր.: Այս ամէն գումարները ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ չեն, այլ ԻՐԱԿԱՆ, եւ Ֆէնիքս
Օթրիշիէն Ընկերութեան այս գումարներուն վճարումը կ'երաշխատէ իր բոլորով:

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԿԳԻԼԷԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԹԷՅԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Պոլիս, Պահեճ Գաբու

ձեւալ պէյ յաւնին կի 10

ԱՂՆԻԻ ԹԷՅԵՐ

ԱժԱՆ ԹԷՅԵՐ

ԹԷՅԻ ԸՆՏԻՐ ԽՈՒՆՈՒԹԵՆԵՐ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԻՍԿԳԻԼԷԱՆ

ԹԷՅԻ ԽԱՌՆՈՒԹԵՆԵՐԸ

ԱՆՄԵՐՏԵԼԻ

ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳԻՆՈՎ

Գաւառներէ կ'ընդունուին

կոթեամբ յանձնարարութիւններ եւ կը

կատարուին ամենայն ճշգրտահոլութեամբ

ՈՒԵՍԴԵՐՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ

Ա. Ն. Գ. Լ. Ի. Ա. Կ. Ա. Ն.

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

ՀԱՄԱՆԱՆ. 1851ԻՆ.

Հարգանքով Ընդունուած համարը Ա. Ո. 6000000
Պատրաստ քրտն եւ արհեստական համարը » » 1250000
Վճարեալ քրտնաւորութիւն » » 4 0000

Հրապարակիս ծագօթ Զրաճ. եւ Գերմ. րն-
կերութեանց գրամագլուշը 100,000Էճ աւելի չէ

Ուեստըրն Ընկ.ը հրդեհի զէժ ամէն կար-
գի դործեր կ'ապահովագրէ. Վնասները
տեղւոյն վրայ եւ անմիջապէս կը հատու-

ցանէ: Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

ԳԱՌԱՆԻԿ ԱՍՏՈՒՊՈՒՍԱՏՈՒ

Պոլիս, Պահեճ Գաբու Առաւելու քիւ 20, 21, 22

Տեղւոյն եւ Զանթ Զրաճ. եւ Գերմ. ընկերութեանց
պատրաստ քրտն եւ արհեստական համարը 100%Էճ
աւելի չէ, քիւ 20-22 Էճ 125%Էճ, քիւ 20-22 Էճ 125%Էճ,
քիւ 20-22 Էճ 125%Էճ, քիւ 20-22 Էճ 125%Էճ,

Գ. ԳԱՔՐԻԷԼԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Բերա, Մեծ-Փողոց, Կալաթա Սերայի լիսեին դեմ, բիւ 200

ԴՆ. ԵՅ. ՇՐ. օրերը ստատուեն կանոնաւ մինչեւ երեկոյ ժամ 11 1/2
ԲՅ. ԴՆ. Ուր. օրերը 6 էն 11 1/2, կիրակի օրերը ժամագրութեամբ:

ՄԻՋՐԴԱՏ ՀԱՅԿԱԶՆ

ՀԱՇՎԱԿԱՌ ՇՈՎԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ղալաթիա, Գարաքեոյ, Քաճիսիոն խանին տակ

Հովանոցի նորագուծիւններ ալ կը կատարուին

Ստորեւ նշուած շրջանակները սահմանուած են ծանուցումներով: Անոնք, որոնք կ'ոչգեն այս ստիպեն օգտուել, ՏԱՍԸ ՂՐՇ. ՄԻԱՅՆ վճարելով կարող պիտի ըլլան իրենց մէկ ծանուցումը այդ շրջանակներէն մէկուն մէջ գետնելով
ԶՈՐԱ ԱՆԳԱՄ:

Հեղինակութիւնք ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
1.— Իրավէլի Սարգի Օսմանի, Բ. տիպ.
գին 6 դր. 52 336: 2. Նիւմունէի էտէ-
պիաթը Օսմանիէ, գին 4 դր.: (Քերտ-
կանական, համաձայնական եւ տաղաչա-
փական ծանոթութեամբ): 2—4

ԻՐԱՎԱԿԱՆ Շարաքաթիւթը տարեգր-
խէն սկսեալ ընդարձակուած ըլլալով, կը
հրատարակուի աշխատութեամբ կարող
գրողներու եւ հանրութեան կը ներկայա-
նայ իբր լուրջ ու կարեւոր հրատարակու-
թիւն մը: 1—4

Ս. ԳԱՆՃԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ի Բարիկ ուսումնասիրած ամենավերջին
գրութեանց համաձայն դարձանումներ կը
կատարէ բոլորովին նորահնար գործիքնե-
րով, կ'ընդունի հիւանդները ամէն օր իր
քնակարանը ի Գառըգիւղ: Գօնսիւթաւթի.
օնները միշտ ձրի:

Ծան.— Թաղական Խորհրդէ եւ կամ
Ազգատախնամ մարմնէ վկայուած աղ-
քատներուն ձրի դարմանում:

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԴԱՍԵՐ ԹՈՒՐԲԵՐԷՆԻ

Դիւրամտելի պայմաններով

Մանրամասնութեանց համար դիմել

«Մաղիկ»ի Նշագրատուն

1—4

ՍԻՄՕՆ ԹԷԼԵԱՆ

Արանց Դերձակ

Զափու վրայ ամէն տեսակ զգեստներու

Պոլիս Հաճօրու խան բիւ 45

1—4

ՄԻՍԱԲ ԳՈՒՏԱԲԵԱՆ

Վաճառատուն

Պատի թուղթերու, պատկերի շրջանակ.

ներու, ստորներու, եւլն. եւլն.

Կալաթա, Թիւեղին դեմ, բիւ 25

2—4

Ա.ԴԱՄ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Վաճառատունը ամէն տեսակ

Զարդեղինաց եւ նորաճեւորեանց

Պոլիս, Մեծ-Շուկայ, Քիւրքեթներու դուռ, 41-43

եւ Սուլթան Համամ բիւ 58

1—4